

Životní příběh profesionálních pěstounů

Tereza Máčalová

Bakalářská práce
2019/2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Tereza Máčalová
Osobní číslo:	H17647
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Životní příběh profesionálních pěstounů

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovy dítěte, náhradní rodinné péče a profesionálního pěstounství.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou narativních rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- MAČELA, Milošlav. *Kratká doba péstounské péče: historie, právo, perspektivy*. Brno: Sdružení péstounských rodin, [2019]. ISBN 978-80-270-5529-6.
- PAZLÁROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profesie*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.
- SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice péstounské péče v českých zemích*. Ostrava: Key Publishing, 2014. Monografie | Key Publishing: European Society for History of Law. ISBN 978-80-7418-218-1.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- VRÁNOVÁ, Lucie. *Společně-právní analýza přechodné péstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-C9-8.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Iva Staňková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

_____
Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

_____
doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spolnautor.

Ve Zlíně ... 30. 4. 2020

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování autoritativních prací;

²⁾ Vysoká škola nejvýše tříletě zveřejňuje diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Diplomová, bakalářská a rigorózní práce odečtením učetnictvím k obhajobě musí být oti nejmeně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném veřejným předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracovních vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, copy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odečtením práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, utvořilo-li někdo na účelům přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené zájem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy a užití školního díla (§ 35 odst. 3).

(2) Každý-li autor takového díla udělil svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení obvyklého projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(3) Nemá-li shledáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(4) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jin dotčeného v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se příslušné kvóty výdělků dotčeného školou nebo školským či vzdělávacím zařízením s užitím školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce zpracovává životní příběh profesionálních pěstounů. Teoretická část se v první řadě zaměřuje na její východiska, která zahrnují příslušnou literaturu, základní pojmy a vztah tématu k sociální pedagogice. Další část se zabývá náhradní rodinnou péčí spolu s pěstounskou péčí jako jednou z jejích forem. Zahrnuta je historie pěstounské péče, pěstounská péče na přechodnou dobu a její přínosy. Poslední část teorie se zaměřuje na profesionální pěstouny. Seznamuje nás se znalostmi o jejich osobnosti, právech a povinnostech, motivaci a příslušné kvalifikaci. Praktická část obsahuje rozbor kvalitativního výzkumného šetření. Popisuje zvolenou analýzu, její postup a interpretaci zjištěných výsledků. Na závěr se práce věnuje doporučení pro praxi a příslušné diskuzi. Hlavním cílem bakalářské práce je zmapovat jednotlivé životní etapy profesionálních pěstounů a zachytit významné události, momenty a osoby v jejich životě.

Klíčová slova: náhradní rodinná výchova, pěstounská péče, pěstoun, profesionální pěstoun, motivace, životní příběh

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the life story of professional foster parents. The theoretical part focuses primarily on the theoretical background, which includes the relevant literature, basic concepts and the relationship of the topic to social pedagogy. The next part deals with substitute family care together with foster care as one of its forms. The history of foster care, temporary foster care and its benefits are included. The last part of the theory focuses on professional foster parents. It provides knowledge about their personality, rights and obligations, motivation and relevant qualifications. The practical part contains an analysis of qualitative research. Describes the selected analysis, its procedure and interpretation of the results. Finally, the work deals with recommendations for practice and relevant discussion. The main goal of the bachelor's thesis is to map the individual life stages of professional foster parents and capture important events, moments and people in their lives.

Keywords: substitute family care, foster care, foster parent, professional foster parent, motivation, life story

V první řadě bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Ivě Staňkové za trpělivost, motivaci a obětavou pomoc při vedení této práce. Dále bych ráda poděkovala účastníkům výzkumu za ochotu a vstřícný přístup při poskytnutí životních příběhů. Díky patří také rodině a přátelům, kteří mi byli při psaní oporou.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA TÉMATU	11
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU V LITERATUŘE A DOKUMENTECH.....	11
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	13
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	13
2 PĚSTOUNSTVÍ JAKO FORMA NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	15
2.1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	15
2.2 HISTORIE A CHARAKTERISTIKA PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	18
2.3 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU.....	20
2.4 PŘÍNOSY PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU.....	21
3 PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUN	22
3.1 OSOBNOST PĚSTOUNA	22
3.2 PRÁVA A POVINNOSTI PROFESIONÁLNÍCH PĚSTOUNŮ.....	23
3.3 MOTIVACE K NÁHRADNÍMU RODIČOVSTVÍ	25
3.4 KVALIFIKACE PROFESIONÁLNÍCH PĚSTOUNŮ A JEJICH PŘÍPRAVA NA ODCHOD DÍTĚTE.....	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	31
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	31
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	31
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
4.4 VÝZKUMNÁ STRATEGIE A METODA SBĚRU DAT	32
4.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	33
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	34
5.1 POSTUP ANALÝZY DAT	34
5.2 HOLISTICKO – OBSAHOVÝ MODUS.....	35
5.3 KATEGORIÁLNĚ – OBSAHOVÝ MODUS	40
5.4 SHRNUÍ.....	53
5.5 DOPORUČENÍ.....	55
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM TABULEK	61
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Pěstounská péče je stále velmi aktuální téma, které je ze strany veřejnosti velmi diskutované a existuje na ni mnoho pohledů a názorů. V České republice je pěstounská péče jedna z forem náhradní rodinné péče. Je známo, že každé dítě potřebuje domov, rodinu, zázemí a lásku. Bohužel ne vždy se mu toho dostane od vlastní rodiny. Právě z tohoto důvodu se stát snaží tyto deficity kompenzovat a poskytuje dětem ocitajícím se v nepřívětivých situacích ústavní a náhradní rodinnou péči. Náhradní rodinná péče je prioritou, protože je pro dítě přijatelnější vyrůstat v rodinném prostředí. Pěstouni v tomto ohledu zastávají jednu z nejdůležitějších rolí. Jsou to právě oni, kteří se dobrovolně rozhodnou dát domov „cizím“ dětem, o které se s láskou starají a vychovávají.

Tématem této bakalářské práce je Životní příběh profesionálních pěstounů. Velkou inspirací psát práci právě na toto téma je rodina, která se pěstounské péči věnuje již desátým rokem. Nedávno poskytla domov dítěti, které se kvůli své nemoci nedožije více jak deseti let. Do péče si ho vzala s ochotou a vědomím, že se o něj budou starat až do konce. Stát se a být pěstounem je mimo jiné velmi komplikovaný a těžký proces. Co tedy pěstouny vede k rozhodnutí starat se o děti, které nejsou vlastní a co vše se za takovým rozhodnutím skrývá? Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části se budeme snažit čtenářům přiblížit, co to pěstounská péče je, co všechno obnáší, kdo je vlastně profesionální pěstoun a jaký může být motiv k takovému rozhodnutí. V praktické části se budeme věnovat životu konkrétních profesionálních pěstounů. Na základě narativních rozhovorů se budeme snažit získat co nejvíce informací o jejich životě.

Cílem naší bakalářské práce je tedy zjistit a zkoumat životní příběh pěstounů. Budeme se snažit zajistit komplexní informace o tom, co bylo impulzem stát se profesionálním pěstounem, jaká byla jejich cesta a s čím vším se musí každodenně potýkat. Zkoumat životní příběh pěstounů je velmi důležité. Klíčovým se stává jejich pohled na skutečnost, že to, co si sami v životě prožili, se později odráží v tom, co předávají dětem. Naše bakalářská práce může být prospěšná studentům sociální pedagogiky, neboť obsahuje teoretické znalosti z problematiky pěstounské péče. Může být také přínosem široké veřejnosti, která by se o pěstounech chtěla dozvědět bližší informace. A v neposlední řadě může být ku prospěchu také ostatním pěstounům.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA TÉMATU

Teoretická část bakalářské práce se zabývá pěstounskou péčí a osobností pěstouna, jako nedílnou součástí náhradní rodinné péče a institutu pěstounské péče. V první kapitole nejprve představíme příslušnou literaturu a další související dokumenty vhodné pro optimální vystižení naší problematiky. Následně se budeme věnovat vztahu zvoleného tématu k sociální pedagogice, kde chceme specifikovat společné rysy a souvislosti. V závěru kapitoly představíme stěžejní pojmy, které jsou důležitou součástí naší práce, a je nezbytné znát jejich význam.

1.1 Stav zkoumaného tématu v literatuře a dokumentech

Domácí literatura

Z české literatury bychom nejdříve zmínili publikaci od více autorů, a to *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, vydanou v roce 2018. Publikace se věnuje pěstounství a mnohým dalším okruhům s ním spojených. Přináší jednak aktuální legislativní ukotvení, tak velmi široký vhled do celkové problematiky pěstounství. Věnuje se pěstounské péči, pěstounům samotným, a také příslušným doprovodným organizacím. Velmi výstižně reaguje na potřeby pěstounů a nezapomíná ani na praktické ukázky pro lepší představu. Užitečná pro naši práci je zejména kapitola o právech a povinnostech pěstounů, která nám přináší přehledný a dostatečný vhled do problematiky. Podstatnou součástí naší bakalářské práce je pěstounská péče na přechodnou dobu, která je součástí publikace *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*, od autorky Hany Pazlarové, vydaná v roce 2016. Publikace zahrnuje problematiku pěstounské péče v celé její šíři. Dotýká se více jednotlivých témat a její širokou součástí je kapitola přechodné pěstounské péče. Velmi výstižně popisuje a vystihuje charakteristiky pěstounů, jejich celkovou přípravu a roli v celém procesu. V kontextu naší bakalářské práce je také potřeba zmínit kapitolu věnovanou osobnosti pěstouna, která nám ukazuje, jakými osobnostními vlastnostmi a kompetencemi by měl pěstoun disponovat. Více do hloubky problematiky jde publikace od autorky Adriany Sychrové, *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*, která byla vydána v roce 2015. Kniha neposkytuje pouze teoretické znalosti o pěstounské péči, ale také se více zabývá náhradními rodiči a samotnými dětmi v náhradní péči, jako je například jejich socializace v rodině. Důležitou částí je kapitola o motivaci, která nám přibližuje možné důvody a různou motivaci náhradních rodičů k rozhodnutí přijmout nevlastní dítě do své péče.

Zahraniční literatura

Ze zahraniční literatury nejdříve zmíníme publikaci *Dítě v náhradní rodině* od autorky Caroline Archerové. Kniha se zaměřuje spíše na rady a tipy pro budoucí adoptivní rodiče, ale určité její části mohou být přínosné i pro pěstouny. V naší práci je důležitá hlavně kapitola, kde se autorka zabývá prvními dny příchodu dítěte do nové rodiny. My si tuto specifickou situaci můžeme převést na pěstouny, pro které mohou být tyto dny velmi náročné. Autorka zde výstižným a lidským způsobem popisuje a poskytuje užitečné rady, jak a co dělat, aby situace byla pro zúčastněné co nejpříjemnější. Další zvolenou publikací je *Dítě v nové rodině* od autorů Karyn B. Purvis, David R. Cross a Wendy L. Sunshine. Stejně jako u předchozí publikace se zde autoři zabývají praktickými radami náhradním rodičům, kteří se rozhodli pečovat o nevlastní dítě a poskytnout mu domov. Kniha nezapomíná ani na informace o dětech odlišných kultur, náboženství nebo na děti se zvláštními potřebami. Přínosná může být nejen pro budoucí náhradní rodiče, ale také pro ostatní pracovníky, kteří se náhradní rodinnou péčí zabývají. Třetí publikace nese název *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Autory jsou Strauss Anselm L. a Corbin Juliet. Publikace je důležitá pro praktickou část naší práce. Zabývá se kvalitativním výzkumem a všemi aspekty s ním spojenými. Srozumitelně popisuje, co to kvalitativní výzkum je, co všechno obnáší, co do něho řadíme a nechybí také praktické rady, například jakým způsobem a z jakého důvodu vlastně tvoříme výzkumnou otázku.

Cizojazyčná literatura

Prvním cizojazyčným zdrojem je publikace *Power, Intimacy, and the Life Story: Personological Inquiries into*. Autorem je Dan P. McAdams a byla vydána v roce 1988. Publikace pojednává o otázkách utváření identity jedince, hledáním sebe sama a budováním životního příběhu každého z nás. Pomáhá pochopit jedinečnost, smysl života a směřování životní cesty. Druhým zdrojem je článek s názvem *Foster Parent Stress*. Autory jsou Graham Jones a Patrick J. Morrisette. Článek vyšel v kanadském časopise a zabývá se pěstouny a jejich stresovou zátěží. Autoři upozorňují na fakt, že mnoho pracovníků, kteří se pěstounům věnují, nechápou možné důsledky stresového vypětí. Vymezuje několik možných stresorů a snaží se vyzdvihnout poznatky, které by mohly být nápomocny k podpoře ze strany pracovníků. Posledním zdrojem je publikace s názvem *Why do people become fosters? An International Literature Review on the Motivation to Foster* od autorky Judy Sebba. Publikace řeší různé otázky zaměřující se na rozhodnutí lidí k výkonu pěstounství. Z jakého důvodu o tom uvažují, jaké faktory mohou hrát roli a co je k tomu může motivovat.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Sociální pedagogika je věda, která je velmi široká a zaměřuje se mimo jiné na patologické problémy vyčleněných skupin a jedinců, u kterých je ohrožen jejich vývoj. Snaží se vytvořit souhru mezi nároky společnosti a potřebami jedince, a také pro něj co možná nejvhodnější způsob života v dané společnosti (Kraus, 2001). „*Místo sociální pedagogiky má být všude tam, kde rodina a škola ztratily svoji funkci. Jde o pomoc osobnosti, péči o ni při různých sociálních problémech*“ (Bakošová, 1994, s. 13 in Kraus, 2001, s. 13).

Kraus (2008) zaměření sociální pedagogiky shrnuje podle různých přístupů, a to k objektu výchovy, k formám a podmínkám výchovy, k cílům výchovy, k metodám výchovy a pro nás stěžejně ve smyslu sociální pomoci jedincům, kteří se ocitli v nepříznivé situaci, ať už například z důvodů etnických, rodinných, nebo ekonomických. Velmi konkrétně vymezuje sociální pedagogiku autor Zdeněk Moucha, který „*spojuje obsah sociální pedagogiky s ústavní výchovou a náhradní rodinnou péčí*“ (Moucha, 1993 in Kraus, 2008). Obsah sociální pedagogiky chápou někteří autoři jako životní pomoc, kterou potřebují lidé, kteří se náhle ocitli v situacích, kdy nemohou samostatně řešit a plnit své funkce „naplno“. Můžeme do ní tedy zahrnout rodinu, která se nemůže postarat o své dítě a dítě je tím pádem ohroženo. Dle Krause (2001) je předmětem konkrétně sociální výchova, která probíhá ve školách, dětských domovech i rodině, a také vývoj jedince. Výchovu v tomto případě chápe jako nástroj socializace ohrožených dětí do společnosti a jako pomoc rodině při řešení náročných životních situací. „*Všímá si měnicího se prostředí a tím i podmínek výchovy*“ (Kraus, 2001, s. 14). Nesmíme opomenout fakt, že jednou ze základních funkcí sociální pedagogiky je funkce kompenzační, která se mimo jiné zaměřuje na usměrňování problémů u dětí a mládeže a snaží se vyvážit vzniklá znevýhodnění spolu s nápravou deviace v jejich chování (Kraus, Hoferková, 2016).

1.3 K základním pojmům

Jeden z nejvýznamnějších pojmů v naší práci je **náhradní rodinná péče**. Nožířová (2012) ve své knize zmiňuje, že náhradní rodinná péče může být často chybně interpretována a mnoho odborných pramenů ji nevymezuje přímo. Tento pojem můžeme tedy shrnout a chápat jako souhrnné označení péče o dítě v náhradní rodině. Tato péče se neuskutečňuje v biologické rodině z důvodu její silné nefunkčnosti a nedostatečného zabezpečení dítěte. Náhradní rodinná péče má tedy za úkol postarat se o dítě, dokud to situace vyžaduje, v co

nejpřirozenějším prostředí, a to rodinném. Zahrnuje v sobě různé formy péče a jednou z forem je **pěstounská péče**. Pěstounskou péči Matoušek (2003) definuje jako náhradní péči o dítě, kterou poskytuje stát a rozhoduje o ní soud, pokud to zájem dítěte vyžaduje. Dokáže dostatečně zabezpečit dítě a umožňuje také finanční odměnu těm, kterým je dítě do péče svěřeno. Dítě v pěstounské péči není „právně volné“, a tak jeho biologickému rodiči nadále zůstávají určitá práva a povinnosti, jako například vyživovací povinnost. Lidé, kteří se rozhodnou pečovat o dítě v pěstounské péči, se nazývají pěstouni. **Pěstoun** je člověk, který je zařazen v evidenci pro poskytovatele pěstounské péče, prošel patřičnou přípravou a byl k jejímu poskytování schválen. Dle zákona má povinnost o dítě pečovat, zastupovat ho a vychovávat, dokud to situace vyžaduje. Zákonným zástupcem dítěte se však nestává, nevzniká mu vyživovací povinnost a jeho pravomoci jsou omezeny (Matoušek, 2003). V rámci pěstounské péče je potřeba také zmínit její „pod institut“, a to **pěstounskou péči na přechodnou dobu**, která je krátkodobou alternativou a měla by trvat nejdéle jeden rok. Do této formy se svěřují většinou malé děti, které čekají na osvojení, nebo se u nich předpokládá návrat do původní rodiny. Můžeme ji také považovat za „prevenci“ kojeneckých ústavů (Nožířová, 2012). **Kojenecký ústav** je zařízení, které se stará o děti od jejich narození do jednoho roku života. Děti se dostávají do kojeneckých ústavů, protože se o ně rodina nemůže starat. Zařízení jim poskytuje základní péči, dokud jim nebude poskytnuta péče od rodičů nebo od jiného typu náhradní péče. Tento typ péče není pro dítě vhodný, protože mu mimo jiné může způsobit deprivaci (Matoušek, 2013). Důležitým pojmem, který je na závěr potřeba zmínit v souvislosti s naší bakalářskou prací, je rodina. **Rodina** je podle Krause (2001) společenská skupina, která je vázána emocionálními vazbami a příbuzenskými a pokrevními vztahy. „*Vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje*“ (Kraus, 2001, s. 79).

2 PĚSTOUNSTVÍ JAKO FORMA NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

V následující kapitole se budeme zabývat pěstounstvím jako jednou z forem náhradní rodinné péče. Dříve, než jednotlivé formy představíme, je nutné vědět, proč jsou v naší společnosti podstatné. Ideální možností pro dítě je výchova v jeho biologické rodině. „*Rodina je nejvhodnějším prostředím pro výchovu dětí*“ (Matoušek, 2014, s. 18). Rodina je v životě dítěte velmi významným činitelem. Mimo jiné plní mnoho důležitých funkcí, poskytuje citové vazby, pocity bezpečí a zajištěnosti, které každé dítě potřebuje (Vágnerová, 2012). Bohužel, občas nastanou situace, kdy rodina své základní a výchovné funkce neplní. Právě v situacích, kdy z jakéhokoliv důvodu selže výchova rodičů, dítě v rodině nemůže zůstat a jeho výchova je poškozena a ohrožena, ujímá se toho náhradní péče jako sociálně-právní ochrana dítěte (Sychrová, 2015).

2.1 Náhradní rodinná péče

Náhradní péče o dítě se v České republice dělí na dvě formy, a to na ústavní péči a náhradní rodinnou péči. Ústavní péče je prováděna v oprávněných zařízeních, jako jsou domovy dětí, výchovné ústavy nebo diagnostické ústavy. Náhradní rodinná péče má oproti ústavní vždy přednost, protože v hlavním zájmu dítěte je, aby vyrůstalo v co možná nejvíce přirozeném a rodinném prostředí (Bubleová a kol., 2011). Náhradní rodinnou péči v České republice upravuje **ministerstvo práce a sociálních věcí, dále zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů**, a jiné k tomu určené dokumenty. Ministerstvo práce a sociálních věcí a krajské úřady vedou dokumentace případných dětí a žadatelů o náhradní rodinnou péči. Také mají za úkol náhradní rodinnou péči zprostředkovávat (MPSV, ©2019).

Právo vyrůstát v klidném, přátelském, harmonickém prostředí a mít milující rodinu má každé dítě. Ne vždy ale má to štěstí, aby se mu správné výchovy dostalo od svých biologických rodičů. Náhradní rodinná péče má tedy jasný účel. Poskytnout dětem řádnou péči, ať už dlouhodobou nebo krátkodobou, která jim schází (Dobrý pěstoun, 2018). Dle Smutkové (2007) náhradní rodinná péče dává dítěti možnost vyrůstát v rodinném prostředí, kde se na něho pohlíží jako na individuální osobnost, a také v ní dochází k intenzivnějšímu kontaktu s dítětem. Zaměřuje se více na citové propojení, vytváření vztahů, budování důvěry a sounáležitosti. Matoušek (1999) definuje náhradní rodinnou péči jako formu péče o děti, „*kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině*“ (Matoušek, 1999, s. 31). Cílem je tedy dítěti zajistit zdravou rodinu spolu se

spolehlivým a bezpečným zázemím. Dítě si tak může bezpečně osvojit rodinný systém, jeho fungování a všechny aspekty, které rodina do života přináší (Matoušek, 1999).

Příčin umístování dětí do náhradní péče je spousta. Podle mnoha autorů, například dle Bubleové (a kol., 2011; Sychrová, 2015), to může být například opuštění dítěte rodiči, domácí násilí, zanedbávání, zneužívání a týrání dítěte nebo ztráta rodičovské odpovědnosti. Bubleová (a kol., 2011) také dělí příčiny na tři skupiny, ve kterých se důvody vzájemně prolínají:

1. *„Rodiče se nechtějí starat – dítě může být nechtěné, matka je na rodičovství příliš mladá, jsou nezralí, jsou závislí na návykových látkách, dítě mohlo být počato během znásilnění matky*
2. *Rodiče se neumí postarat – jedná se o děti týrané, zneužívané, ohrožené, rodiče si neumí vytvořit s dítětem vztah*
3. *Rodiče se nemohou postarat – rodiče se o dítě starat chtějí, ale něco jim v tom zabraňuje: jsou nemocní, nemají kde bydlet, jsou ve výkonu trestu, zemřeli“* (Bubleová a kol., 2011, s. 65).

Náhradní rodinná péče se následně dělí na několik druhů a má své základní formy, které „*tvorí součást strukturovaného systému péče o ohrožené děti*“ (Sychrová, 2015, s. 8). Jedná se o:

Svěření do péče jiné osoby: Je jedna z forem náhradní rodinné péče, která se bere v úvahu, pokud se biologičtí rodiče z jakéhokoliv důvodu nemohou nebo nedokáží o dítě postarat. Rozhoduje o ní soud a zpravidla dává přednost příbuznému dítěti, ke kterému má dítě již vytvořené citové vazby a je to v jeho největším zájmu. Pečující osoba má soudem vymezeny práva a povinnosti vůči dítěti, které musí splňovat. Vyživovací povinnost zůstává nadále biologickým rodičům (MPSV, ©2019).

Poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje: Dle Sychrové (2015) dítěti ustanovuje poručníka soud v případě, kdy dítě nemá ani jednoho z rodičů, kteří by za něj měli řádnou odpovědnost. Jedná se o případy, kdy rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Pokud poručník o dítě osobně pečuje, je péče poručníka hmotně podporována ze strany státu, stejně jako v případě pěstounské péče. Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte a má vůči němu stejná práva a povinnosti jako rodič. Vyživovací povinnost stále zůstává na biologických rodičích. Při výběru a stanovení poručníka

soud dává přednost fyzickým osobám. Především jsou to osoby, které byly dopředu navrženy rodiči dítěte. Pokud rodiče nikoho nenavrhl, soud hledá vhodnou osobu mezi příbuznými, osobami blízkými dítěti a rodině nebo mezi žadateli zařazenými v evidenci žadatelů o náhradní rodinnou péči. Dojde-li k situaci, kdy se nenajde vhodná fyzická osoba, poručníkem se může stát také orgán sociálně-právní ochrany dětí (Bubleová, 2014). Poručenství zaniká osvojením dítěte, nabytím svéprávnosti biologického rodiče, nabytím svéprávnosti dítěte, smrtí poručníka, odvoláním poručníka nebo rozhodnutím soudu o zproštění funkce poručníka (MPSV, ©2019).

Osvojení: Osvojení, neboli adopce, je považováno za nejvyšší z forem náhradní rodinné péče. Při osvojení vzniká mezi osvojitelem a osvojencem stejný právní vztah jako je mezi biologickým rodičem a dítětem. Jakékoliv vazby, které má dítě se svými biologickými rodiči, osvojením zanikají (Sychrová, 2015). „*Osvojit lze nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, a to jen v případě, že je osvojení v souladu s jeho zájmy. Za podmínek stanovených občanským zákoníkem lze od 1. 1. 2014 osvojit i zletilého*“ (Bubleová a kol., 2014, s. 8). Dítě lze osvojit se souhlasem rodičů dítěte, dále bez souhlasu rodičů dítěte, a je-li dítě starší dvanácti let, je potřeba také jeho souhlas s osvojením (Bubleová a kol., 2014). Osvojitelem se může stát pouze člověk, který již dovršil osmnácti let. Potencionální žadatel je důkladně prověřen. Zjišťuje se například jeho zdravotní stav, sociální prostředí, způsobilost a motivace. Musí být dostatečně zralý na to, aby dokázal dítěti zajistit řádnou výchovu. Je důležité, aby dítě dostalo co nejlepší možnou péči, rodinné zázemí, lásku a ochranu, kterou nemohla zajistit jeho biologická rodina (Sychrová, 2015).

Relativně novým a rozšířeným způsobem osvojení je **tzv. Mezinárodní osvojení**. To přichází v úvahu, pokud se dítěti nepodařila najít náhradní rodina v zemi původu. Mezinárodní osvojení upravuje Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, která v České republice vstoupila v platnost 1. 6. 2000, spolu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a umožňuje osvojování dítěte z ciziny do ciziny (Bubleová a kol., 2014).

Pěstounská péče: Podle Matouška (2003, s. 143) je definována jako: „*Forma náhradní rodinné péče, kterou v ČR garantuje a financuje stát. Rozhodnutí o svěřeni dítěte do pěstounské péče přísluší soudu. Soud svěří dítě do pěstounské péče, pokud to zájem dítěte vyžaduje a pokud osoba pěstouna poskytuje záruku řádné výchovy dítěte.*“

2.2 Historie a charakteristika pěstounské péče

„Problematika opuštěných, osiřelých, odložených či nežádoucích dětí je stará jako lidstvo samo a musely se s ní nějakým způsobem vypořádávat všechny civilizace“ (Smolíková, 2014, s. 14).

Za předchůdce pěstounské péče můžeme dle Matějčka (1999) považovat institut kojných. Smolíková (2014) ale říká, že za předchůdce pěstounské péče můžeme považovat nejen institut kojných, ale i nalezinců, neboť obě instituce tvoří nedílnou součást základů pěstounské péče. Placené kojné a chůvy se objevovaly již ve starověké Evropě. Běžně se vyskytovaly mezi služebnictvem jako „pomocná síla“ ve vyšších vrstvách společnosti. Před mnoha lety bylo zcela běžné platit si pomocnice, neboť si ženy ve vyšších vrstvách velmi potrpěly na bezchybný tělesný vzhled (Smolíková, 2014). V České republice měly kojné také své místo a jejich společenský status se postupným zakládáním stále více nalezinců změnil na status pěstouna (Matějček, 1999). V Českých zemích začaly být zřizovány nalezince a útulky pro opuštěné děti od 16. století. Prvním nalezincem u nás byl tzv. Vlašský špitál v Praze. Byli sem však přijímáni pouze novorozenci a kojenci do jednoho roku věku. I přesto, že se rodili zdraví, většina z nich zde umírala vlivem špatných podmínek (Matoušek, 2007). Péče o děti z nalezinců se časem začínala přesouvat do pěstounské péče. Pěstounkami se stávaly ženy chudé, které ono „zaměstnání“ dělaly hlavně z finančních důvodů, a to se následně v péči o dítě velmi odrazovalo (Smolíková, 2014). Finanční odměna však nebyla nijak velká, a čím bylo dítě starší, tím menší finanční ohodnocení pěstounka získávala (Matějček, 1999).

Postupem času se pěstounská péče formovala a procházela mnoha etapami. Dle Matějčka (1999) se za první republiky dělila na čtyři fáze. První fází byla **pěstounská péče „naleze-necká“**. Ta spočívala v tom, že dítě pobývalo v nalezinci nebo v sirotčinci, a poté bylo svěřeno do pěstounské péče manželům. Druhou fází byla **pěstounská péče řízená a kontrolovaná institucemi Okresní péče o mládež**, kde sociální pracovníci vyhledávali spolehlivé pěstouny – mravně bezúhonné, v dobrém zdravotním i psychickém stavu. Někteří pěstouni dostávali plat, jiní opatrovali děti bez nároku na odměnu. Třetí fází byla **pěstounská péče v tzv. koloniích**. Kolonie byly zakládány v určité obci a tvořily je rodiny, které vyhledávali sociální pracovníci. Rodiny byly v blízkém sousedství, proto bylo snazší je kontrolovat a případně jim pomáhat. Poslední fází byla **pěstounská péče na základě soukromé dohody**

mezi rodiči dítěte a pěstouny, kdy byly děti svěřovány do péče příbuzným bez soudního rozhodnutí. Jako jediná se zachovala až do 70. let.

Pěstounská péče si prošla mnoha významnými změnami, a to hlavně po druhé světové válce, kdy z výše uvedených forem zůstala pouze ta poslední. Obnovena byla až po mnoha letech (Matějček, 1999). Dnes je dle Neckáře (2009) pěstounská péče „*forma náhradní rodinné výchovy. Dítě je místo v ústavu vychováváno v rodině. Biologičtí rodiče, či jiní příbuzní, mají i nadále možnost se s dětmi stýkat, případně si při vhodné situaci i požádat o vrácení dítěte do své péče, což se v některých případech stává*“ (Neckář, 2009, s. 3). O pěstounské péči rozhoduje soud a podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., je pěstounem ten, který se o dítě stará a pečuje, avšak zákonným zástupcem dítěte není. Vyživovací povinnost zůstává biologickým rodičům a taktéž jim zůstávají také práva a povinnosti vyplývající z jejich rodičovské odpovědnosti. Dítě může být v péči pěstounů krátkodobě, několik let, někdy může zůstat až do své dospělosti. Biologičtí rodiče mají právo na pravidelný styk se svým dítětem, a také by měli být informováni o jeho životě. Pěstoun má v návaznosti povinnost umožnit styk rodičů s dítětem a udržovat jejich vzájemný vztah (Bubleová, 2014).

Pěstounská péče se dělí na několik forem. Když se rozhodujeme, do jaké formy náhradní rodinné péče dítě svěříme, většinou neznáme vývoj následujících událostí a nemůžeme s jistotou říci, zda bude dítě potřebovat dlouhodobou, nebo krátkodobou péči. Její délka proto „*vždy záleží na potřebách dítěte a jeho přirozené rodině*“ (Dobrý pěstoun, 2018, s. 23). Publikace Pěstounství je profese (MPSV, 2015) tyto formy rozděluje následovně:

Dle příbuznosti:

- Zprostředkovaná – je brána jako klasická pěstounská péče, jež je poskytována náhradní rodinou, která není s dítětem v příbuzenském vztahu.
- Příbuzenská – je poskytována příbuznými a širší rodinou dítěte ve známém prostředí, jedná se například o prarodiče a osoby, které jsou dítěti blízké a má s nimi již vytvořeny nějaké citové vazby.

Dle počtu dětí

- Individuální – do pěstounské péče se přijímá jedno nebo nanejvýš dvě děti.
- Skupinová – do skupinové pěstounské péče zahrnujeme SOS dětské vesničky, nebo velké pěstounské rodiny, kam jsou děti svěřeny ve větším počtu. Jedná se například o více sourozenců.

Dle délky pobytu v pěstounské rodině

- Dlouhodobá pěstounská péče – je poskytována dětem na dlouhou dobu, tedy do jejich zletilosti. Mnohdy ale děti zůstávají i po dosažení 18-ti let. V pěstounské rodině získávají čestné místo a jsou přijaty jako členové rodiny. Zůstávají tedy například do té doby, dokud nedostudují a nenajdou si vlastní bydlení a práci.
- Krátkodobá pěstounská péče (pěstounská péče na přechodnou dobu) – ve většině případů je poskytována na jeden rok.

2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je poměrně novým institutem pěstounské péče, který funguje od roku 2006. Prvním popudem k vytvoření bylo umístění právě narozených dětí, které by jinak musely jít do kojeneckých ústavů. Před novelizací byla pěstounská péče na přechodnou dobu spíše takovým „pod institutem“ dlouhodobé pěstounské péče. Vznikla, protože byla potřebná, ale její obsah nebyl jasně vymezen (Smolíková, 2014). Dle tehdejšího zákona o rodině a sociálně právní ochraně dětí se mohla stát pěstounem na přechodnou dobu, respektive profesionálním pěstounem osoba, která byla zařazena v evidenci vhodných žadatelů. Tento zákon ale nevymezoval hmotné zabezpečení. Platila tedy stejná pravidla jako pro pěstounskou péči dlouhodobou neboli obecnou. Pěstoun na přechodnou dobu získával hmotnou podporu pouze v době, kdy měl dítě v pěstounské péči. Toto nejasné vymezení se setkávalo s problémy. Po dobu, kdy byl pěstoun na přechodnou dobu pouze v evidenci, neměl na hmotnou podporu nárok. Kvůli těmto nejasnostem nebyl velký zájem vykonávat tento typ pěstounské péče, neboť nebyla zajištěna pěstounova finanční jistota (Smolíková, 2014). „Málokdo si mohl dovolit zůstat v době čekání na dítě bez prostředků či vykonávat zaměstnání slučitelné s nárazovitým výkonem pěstounské péče na přechodnou dobu“ (Smolíková, 2014, s. 64). Právě následnou novelizací zákona o sociálně-právní ochraně dětí a jeho účinností od 1. 1. 2013 se tento problém podařilo podchytit a došlo k pozitivním změnám, které vedly k výraznému zvýšení počtu profesionálních pěstounů. Novela zákona byla významná hlavně pro osoby v evidenci, které mají nově nárok na hmotnou podporu i po dobu momentální nepřítomnosti dítěte (Smolíková, 2014). Dnes institut pěstounské péče na přechodnou dobu slouží na krátkodobé období, zpravidla na jeden rok. U tohoto typu pěstounské péče je předpokládáno, že dítě bude vráceno zpět svým biologickým rodičům nebo bude předáno do jiné z forem náhradní rodinné péče (Trnková, 2017).

Dle Trnkové (2017) je pěstounská péče na přechodnou dobu nejčastěji využívána:

- „Pro děti, o které rodič dočasně nemůže pečovat (nemoc, odvykací léčba, výkon trestu)
- Pro děti v krizové situaci
- Pro týrané, opuštěné, nalezené děti, kterým se hledá trvalé řešení
- Pro děti, které čekají na osvojení, a ještě neuplynula potřebná doba k udělení souhlasu“ (Trnková, 2017, s. 90).

2.4 Přínosy pěstounské péče na přechodnou dobu

Dle Matouška (2014, s. 18) je rodina „nejvhodnějším prostředím pro výchovu dětí“, a také tím nejvýznamnějším socializačním faktorem (Matoušek, 2014). Jak již bylo zmíněno, ne každé dítě má to štěstí, aby mohlo vyrůstat ve své biologické rodině. Pokud je dítě odebráno z rodiny, putuje buď do náhradní rodinné péče, nebo do péče ústavní. Jak již víme, ústavní péče může velmi negativně ovlivnit vývoj dítěte, proto by tato možnost měla být brána v úvahu jako poslední. Přechodná pěstounská péče byla vytvořena hlavně pro účel omezení kojeneckých ústavů (Macela, 2019). Pro dítě a jeho zdravý vývoj je ústředním faktorem kontakt s dospělým. Takový kontakt je založen na silné emocionální úrovni, kterou kojenecký ústav nemůže dítěti poskytnout (Alžběta a Vratislav Hláskovi, ©2011). Prevence ústavní výchovy a následné psychické deprivace dítěte jsou tedy jedny z přínosů pěstounské péče na přechodnou dobu. Velkým a podstatným pozitivem je také individuální přístup k dítěti a pozornost, která je věnována výhradně jemu. Tím, zejména u kojenců, zabraňujeme nedostatečnému psychomotorickému vývoji. Dítě má možnost navázat citové vazby a naučit se lépe adaptovat ve společnosti. Také si od mala zvyká na rodinné prostředí a běžný život, který mu přechodná pěstounská péče může nabídnout. Myslíme tím například různé zvuky domácnosti nebo každodenní úkony, jako je nakupování nebo vaření (Alžběta a Vratislav Hláskovi, ©2011). V neposlední řadě jsou přínosem sami pěstouni na přechodnou dobu. Tím, že se po určitou dobu o dítě starají, mohou při jeho předávání rodině nebo dlouhodobým pěstounům poskytnout klíčové informace a zkušenosti s chováním a přístupem dítěte. Pro dítě i budoucí pečovatele jsou následné začátky péče a adaptace dítěte do rodiny jednodušší a příjemnější (Ptáček, a kol., 2011).

3 PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUN

Následující kapitolu budeme věnovat osobnosti pěstouna, jeho povinnostem, motivaci a motivům k výkonu náhradní péče, a také jeho postavení v institutu pěstounské péče.

3.1 Osobnost pěstouna

Aby se člověk mohl stát pěstounem, ať už dlouhodobým nebo na přechodnou dobu, musí projít řadou psychologických posuzování. Jelikož jsou psychologické testy značně omezeny, nelze skrze ně naplno zhodnotit chování potencionálního pěstouna v životních situacích. Tím pádem dojdeme k závěru, že na světě neexistuje přesný model toho, jakými charakteristikami a osobnostními vlastnostmi by měl být pěstoun vybaven, aby byl dostatečně spolehlivý (Pazlarová, 2016). „*Proto je tedy mnohem důležitější, jaký život žadatel doposud vedl, jak se chová během přípravy a co ho vlastně k pěstounství vede*“ (Pazlarová, 2016, s. 48). Profil hodnotného a spolehlivého pěstouna by se měl shodovat s profilem hodnotného a spolehlivého rodiče. Hodnotným rodičem, ať už biologickým nebo náhradním, máme na mysli rodiče vřelého, spolehlivého, vnímavého a zaměřeného výhradně na dítě (Matoušek, 2014).

Pazlarová (2016) říká, že hlavním důvodem důkladného posuzování žadatelů o pěstounskou péči je skutečnost, že zodpovědnost za ohrožené dítě přebírá stát. Tudíž se musí ujistit, že o dítě bude nadále bezpečně postaráno a bude v nejlepších rukou. Musí být zajištěna jeho správná výchova a naplněny jeho potřeby. Při výběru vhodných pěstounů bychom se tedy měli soustředit na tři základní skupiny:

- Předpoklady k rodičovství a rodičovské kompetence
- Sociální integrace a fungování
- Osobnostní předpoklady

Do rodičovských kompetencí zahrnujeme podle Šulové (2007) hlavně dobrý vztah s dítětem. Je důležité dbát na to, aby pěstoun dokázal s dítětem lehce navázat kontakt a udržovat si s ním co nejlepší vztah. Dále je důležité, aby byl pěstoun schopen naplno pečovat o zdraví dítěte a zajistit mu základní péči, aby uměl upřednostnit potřeby dítěte, uměl využít potřebné služby, uměl povzbudit a zajistit mu bezpečí, byl stabilní a byl schopný stanovit určité hranice (Cox a Bentovin, 2000, In Pazlarová, 2016). Velmi důležitý je také charakter integrace, socializace a celkového společenského fungování potencionálního pěstouna. Základem je

znát jeho minulost, od které se potom odvíjí chování a schopnost výchovy dítěte v budoucnosti. Zahrnuje se zde například dodržování právních a sociálních norem, schopnost udržet si práci nebo také schopnost udržovat si kvalitní a dlouhodobé mezilidské vztahy (Pazlarová, 2016). „*Důležitým aspektem je i otázka, jaký vzor dítěti pěstoun poskytne, jakým způsobem je pěstoun integrován ve svém sociálním prostředí a jak s ním dovede spolupracovat*“ (Pazlarová, 2016, s. 61).

Trochu odlišná je role profesionálního pěstouna. Profesionální pěstoun, čili pěstoun na přechodnou dobu, umožňuje velmi osobitou službu dítěti a jeho rodině. Jelikož má většinou ve své péči velmi malé děti, musí jim poskytovat celodenní péči. Jsou na něj tedy kladeny velké nároky a musí splňovat specifické požadavky. Musí být bezúhonný, bez závislostí na drogách nebo alkoholu, mít dobrý zdravotní a duševní stav, měl by být vyspělý a disponovat již nějakými zkušenostmi z oblasti péče o dítě. Jelikož je péče náročná, měl by mít také přiměřený věk, což je mezi 28 – 65 lety. Pokud má vlastní děti, mělo by se počkat, než jim bude alespoň 9 let. Ve vyšším věku již budou schopny porozumět tomu, jak systém přechodné pěstounské péče funguje (Pazlarová, 2016). Součástí krátkodobé péče je také kontakt a spolupráce s odborníky a budoucími pečovateli. Pěstoun by tedy měl být otevřený, inteligentní, komunikativní, vřelý, schopen navazovat vztahy a být připraven na předání dítěte (Pazlarová, 2016). V neposlední řadě „*svoji práci vnímá jako službu dítěti a jeho rodině*“ (Pazlarová, 2016, s. 159).

3.2 Práva a povinnosti profesionálních pěstounů

„*Pěstouni mají především ta práva, která jim umožňují úspěšně naplnit jejich povinnosti*“ (Dobrý pěstoun, 2018, s. 83). „*Pěstoun má povinnost pečovat o zdraví dítěte, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, zajišťovat vzdělání a výchovu*“ (Dobrý pěstoun, 2018, s. 99). Práva a povinnosti profesionálních pěstounů se neliší od práv a povinností dlouhodobých pěstounů. Práva a povinnosti, které jsou pěstounovi zákonem dány a musí je vykonávat, se vztahují ke svěřeným dětem do jejich péče, k biologickým rodičům dítěte a v neposlední řadě také k orgánům veřejné moci. Pokud vezmeme práva, která se vztahují k rodičům, máme na mysli taková, která byla rodičům odebrána a dále náleží pěstounům (Dobrý pěstoun, 2018).

Podle publikace Dobrý pěstoun (2018) jsou práva pěstounů následující:

Právo pěstouna na osobní péči o dítě – osobní péčí o dítě je myšlena jeho ochrana a také každodenní péče se všemi aspekty, které by měly náležet biologickým rodičům. Osobní péče se vztahuje k tělesné, rozumové, mravní a citové péči o dítě. Pokud pěstoun o dítě osobně pečuje, a tedy má toto právo, může mu být dítě odebráno pouze s rozhodnutím soudu. Na druhou stranu výchova přesahuje osobní péči o dítě a stále náleží biologickým rodičům. Pěstoun tedy nemá právo vychovávat dítě a má tudíž povinnost udržovat kontakt a styk dítěte s biologickými rodiči, pokud soud nerozhodne jinak.

Právo pěstouna vykonávat přiměřená práva a povinnosti rodičů – jak již bylo zmíněno výše, přijetím dítěte do pěstounské péče vznikají pěstounovi určitá práva a povinnosti, které musí vůči dítěti vykonávat. Pěstoun se nestává rodičem, proto jsou práva pěstounů občanským zákoníkem omezena. Pěstoun „*nesmí nad míru nepřiměřenou zbytečně zasahovat do povinností a práv rodičů*“ (Dobry pěstoun, 2018, s. 85). Pokud je potřeba, soud může tyto práva buď ještě více omezit, nebo naopak rozšířit. Takové rozhodnutí připadá v úvahu, pokud to okolnosti vyžadují. Důvodů je mnoho. Může to být například konfliktní vztah mezi biologickými rodiči a pěstouny. Vždy se tak jedná v co nejlepším zájmu dítěte.

Právo pěstouna rozhodovat o běžných záležitostech dítěte při zastupování a správě jmění – podstatné a významné události a rozhodnutí zůstávají nadále biologickým rodičům. Pěstoun může rozhodovat pouze o běžných záležitostech. Běžnými záležitostmi máme na mysli například: právo pěstouna rozhodovat o bydlišti dítěte, právo pěstouna rozhodovat o běžných lékařských záležitostech a zákrocích, právo na zajišťování určitého vzdělávání dítěte, právo pěstouna nakládat s finančním obnosem náležícím dítěti.

Právo pěstouna na nehmotnou pomoc a podporu – pěstouni dostávají finanční podporu v podobě dávek pěstounské péče, kam řadíme různé příspěvky a také odměnu pěstouna. Být pěstounem je velmi náročné, proto je důležité, aby nebyli podporováni pouze finančně, ale také psychicky. Podle zákona má pěstoun právo na pomoc, pokud se nachází v situaci, kdy se nemůže o dítě starat. Může se jednat pouze o jednorázovou záležitost nebo také o několik dnů. Dále má pěstoun právo na odpočinek, který dle zákona může trvat minimálně 14 dnů. Během takového období je dítěti zajištěna péče v podobě jiného pěstouna nebo například volnočasové aktivity. Pěstoun má také právo na odbornou pomoc, ať už v podobě terapie, poradenství nebo psychologické pomoci. Ze zákona je dáno, že si pěstoun musí zvyšovat svou kvalifikaci. Z toho vyplývá jeho právo na bezplatnou možnost si kvalifikaci a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě zvyšovat.

3.3 Motivace k náhradnímu rodičovství

V této kapitole se budeme věnovat motivaci k náhradnímu rodičovství, která je nedílnou součástí života pěstounů a je důležité ji znát a rozvíjet. Obecně můžeme motivaci rozdělit do několika forem. V rámci náhradního rodičovství a pěstounské péče je klíčová právě vnitřní motivace, která bývá považována za velmi pevnou, silnou a trvalou. Udává jedinci směr jeho jednání, záměrů a činností. Zahrnuje také jeho vnitřní emoce, hodnoty a přesvědčení, kterými se v životě řídí a na základě kterých se rozhoduje (Sebba, 2012). Nožířová (2012) zastává názor, že by si stát měl pěstounů co nejvíce vážit a měl by je co nejvíce podporovat, protože vzít si cizí dítě do pěstounské péče, vychovávat ho a formovat ho pozitivním směrem, není zdaleka jednoduchý proces. Nemluvě o tom, jaká je to pro pěstouny zátěž i po stresové stránce. Stresorů, které na pěstouny působí, je spousta. V první řadě je to vztah s dítětem. Pocit, aby vše správně fungovalo a dítě prospívalo. Dále to může být vztah s biologickou rodinou, sociálními pracovníky, komunikace s příslušnými orgány a v neposlední řadě například zvýšená pozornost pěstouna na vlastní emocionální a psychickou stabilitu. Stresových událostí, které pěstoun prožívá, je nesčetné množství, a to se poté může nepříjemně odrazit ve vztahu k dítěti (Graham Jones, Patrick J. Morrisette, 1999). Vzhledem ke zmíněné stresové zátěži je proto důležité pěstounům co nejvíce pomáhat, ale také je naopak velice pečlivě vybírat. „*Považujeme za důležité, aby se kladl důraz na zkoumání vnitřní motivace budoucích náhradních rodičů, využívalo se psychologického testování a umožnilo se odborníkům odmítnout žadatele, kteří nemají odpovídající motivaci nebo nejsou jinak vhodní*“ (Sychrová, 2015, s. 57-58). Pokud se člověk rozhodne stát náhradním rodičem a přijmout do své péče nevlastní dítě, musí počítat se skutečností, že ho čeká velmi dlouhý a náročný proces, který je psychicky náročný nejen pro samotného žadatele, ale také pro jeho okolí. Ve většině případů ho k tomuto rozhodnutí nevede pouze jeden motiv, ale je jich daleko více (Škoviera, 2007).

Škoviera (2007) ve své knize uvádí následující motivy:

Motivy zveřejněné:

- Motiv altruistický – snaha a ochota pomoci dětem, které to potřebují
- Motiv profesionální – lidé jsou přesvědčení, že dětem rozumí
- Motiv emocionální – lidé pocítují velkou lásku k dětem, je to pro ně naplnění života

- Motiv rodinný – impulzem je pořídit sourozence biologickému dítěti
- Motiv smyslu života – zaplnění prázdného místa
- Motiv nenaplněného rodičovství – zabezpečení kontinuity rodiny
- Motiv ekonomického zabezpečení dítěte – podělení materiálních statků
- Motiv spásitelský – snaha o záchranu dítěte nebo více dětí

Motivy **neveřejné**:

- Pragmatismus – možnost trávit čas smysluplně
- Ekonomické přilepšení – možnost získání stabilního příjmu
- Vylepšení společenského statusu – zaměstnání a péče o dítě jsou hodnoty, které jsou společností uznávány
- Publicita – snaha upozornit na svou osobu
- Rodinná povinnost – většinou se týká příbuzenské pěstounské péče, kdy je očekáváno přijetí dítěte, určitý tlak společnosti
- Ubytování – zařízení pro výkon

Motivy **skryté**:

- Motiv něco si dokázat – reakce na předchozí neúspěšné rodičovství
- Motiv vykoupit své viny
- Vyřešit partnerskou krizi – pokus o nápravu partnerského vztahu
- Psychopatologické motivy, mocenské ambice

Výše uvedené motivy jsou velmi různorodé a v konkrétních případech se liší v závislosti na dané formě náhradní rodinné péče. Motivy, kterými disponují výhradně pěstouni, mohou být například touha pomáhat potřebným nebo touha být užitečný (Matějček, Koluchová, 2002). Motivy přechodných pěstounů a jejich důvody k rozhodnutí stát se pěstouny, zkoumala také v roce 2015 organizace Lumos. Studie zahrnovala celkem 192 pěstounů ze 7 krajů České republiky. Pěstouni na přechodnou dobu vyplňovali dotazníky a na jejich základě byly zveřejněny výsledky, které se následně vztahovaly k jejich motivaci. Z výsledků vyplynulo, že hlavními důvody pro pěstouny byla možnost omezit zařazování dětí do ústavní výchovy, a také shledání této činnosti jako smysluplné. Jako další motiv uváděli lásku k dětem a potřebu o ně pečovat (Lumos, ©2015).

3.4 Kvalifikace profesionálních pěstounů a jejich příprava na odchod dítěte

Na zájemce, kteří se chtějí stát náhradními rodiči, jsou kladeny vysoké nároky. Na pěstouny na přechodnou dobu, jsou však nároky daleko vyšší, než na pěstouny dlouhodobé, nebo zájemce o osvojení (Macela, 2019). Rozpětí přípravy je tedy celkově větší, trvá 72 hodin. Příprava je rozšířena o několik témat, která se zabývají hlavně vztahem a spoluprací s biologickou rodinou dítěte, která je nedílnou součástí této formy náhradní péče o dítě. Dále zahrnuje přípravu na proces odchodu dítěte z jejich krátkodobé péče a v neposlední řadě je nutné posilovat jejich kompetence v oblasti vývoje dítěte (Pazlarová, 2016).

Dle Vávrové a kol. (2012) příprava pro budoucí profesionální pěstouny probíhá dvěma způsoby, a to individuálně a skupinově. Individuální příprava se zaměřuje zejména na okruhy motivace k náhradní rodinné péči, sebepoznávání, znalost rodinného zázemí a fungování rodiny jako systému. Skupinová forma přípravy poté rozděluje žadatele do několika malých skupin, maximální počet osob ve skupině je deset (Macela, 2019). Ve skupině se žadatelé mohou otevřít, porovnávat si své zkušenosti a názory a klást si navzájem otázky. Žadatelé prochází různými metodami a technikami práce, jako jsou například přehrávání situací pomocí rolí, besedy, přednášky, spolupráce ve skupině nebo relaxace. Všechny metody a techniky jsou uzpůsobeny konkrétním potřebám dané skupiny, a tedy každý kurz je svým způsobem specifický (Vávrová a kol., 2012). Pokud žadatel úspěšně splní přípravu a projde odborným posouzením, bude moci být správním rozhodnutím zařazen do evidence osob pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Součástí evidence je „*písemný souhlas pěstouna, že krajský úřad může kdykoliv zjišťovat další potřebné údaje nebo prověřovat, zda nedošlo ke změně skutečností*“ (Macela, 2019, s. 52-23). Dále jsou v evidenci uvedeny informace o počtu a profilu dětí, které může žadatel přijmout do své péče (Macela, 2019).

Přijetí prvního dítěte do péče může být mnohdy velmi emotivní, a také stresově náročné období. Pro pěstouna je to nová a neprozkoumaná etapa života, kdy je jeho hlavní prioritou, aby o dítě pečoval co nejlépe. Proto je velmi důležité získat o dítěti co nejvíce informací. Díky tomu pěstoun už od začátku dokáže do situace dítěte lépe proniknout, sblížit se s ním a najet na stejnou vlnu (Archer, 2001). Důležité je taky dbát na skutečnost, že si dítě s sebou může ze své rodiny přinést mnohdy nepříjemné pocity, jako například úzkost, strach, pocit samoty a zármutku, neurologické změny nebo deprese (Purvis a kol., 2013).

Nedílnou součástí přechodné pěstounské péče není jen starost o dítě, ale také o jeho brzký odchod z pěstounské rodiny. Již od začátku jsou pěstouni na tento moment připravováni. Není tedy divu, že tento proces je velmi komplikovaný, a to pro všechny zúčastněné. Je důležité si celý postup důkladně promyslet, připravit a zorganizovat (Pazlarová, 2016). Celý proces se řídí podle připraveného individuálního plánu, do kterého by měly být zapojeny všechny podstatné osoby, které byly v případě dítěte nějakým způsobem zapojeny (Alžběta a Vratislav Hláskovi, ©2011). Samotná příprava se odvíjí od věku dítěte. „*U nejmenších dětí probíhá příprava formou postupného předávání péče budoucím trvalým pečovatelům*“ (Pazlarová, 2016, s. 165). V tomto případě hovoříme o předávání dítěte biologické matce nebo budoucím osvojitelům. Budoucí pečující osoba by se měla postupně s dítětem seznamovat, aby si na ni dítě zvyklo a poznalo ji. Zvolna se seznamuje s aspekty péče o dítě a s jeho konkrétními potřebami. Pěstoun by měl podstatné informace o dítěti předat i v písemné podobě (Pazlarová, 2016). Se staršími dětmi už je potřeba mluvit a informovat je o aktuální situaci a dění. Je důležité jim zdůraznit, že o jejich odchodu z rodiny rozhoduje soud, nikoliv pěstoun. Dítě by jinak mohlo mít pocit, že se ho pěstoun zbavuje a nemá o něho zájem. Dítě má také právo se k situaci vyjádřit, sdělit své pocity a být vyslyšeno, i když ne vždy je možné jeho přání splnit (Pazlarová, 2016). Samotný odchod je pečlivě plánovaný a dítě si s sebou odnáší materiály o svém životě, které pěstouni pořizují po dobu pobývání dítěte v jejich péči. Jedná se například o fotky, informace, upomínky (Pazlarová, 2016).

Jak už bylo výše zmíněno, odchod dítěte není jednoduchý pro žádného ze zúčastněných. Pro samotné pěstouny je to velké stresové a citové vypětí. V průběhu péče si pěstoun s dítětem vytvoří citové vazby, a čím déle je dítě v pěstounské péči, tím je vazba a pouto silnější (Pazlarová, 2016). „*Nemůžeme očekávat, že se odchod dítěte odehraje ze strany pěstounů zcela bez emocí, a pokud by taková situace nastala, je to spíš důvod ke znepokojení a obavám, jestli se u pěstounů neprojevuje syndrom vyhoření*“ (Pazlarová, 2016, s. 166). Prožívání procesu odchodu dítěte závisí také na tom, kam konkrétně dítě odchází. Pokud dítě směřuje k osvojení nebo do dlouhodobé pěstounské péče, je to pro pěstouny na přechodnou dobu snadnější. V takovém případě spoléhají na to, že dítě putuje do rodiny, která ho bude milovat a bude se o něj dobře starat. Pokud ale dítě putuje ke své biologické rodině, která svou péči již v minulosti zanedbala, provází je spíše starost o budoucí vývoj a péči o dítě (Pazlarová, 2016). Po odchodu dítěte potřebují pěstouni čas a prostor na to se s touto situací vyrovnat. Mělo by se také uskutečnit závěrečné zhodnocení celého průběhu péče o dítě. Pracovník by měl dbát na podněty pěstounů a měl by na ně senzitivně reagovat. Před přijetím dalšího dítěte

do péče mohou někteří pěstouni potřebovat psychologické konzultace nebo supervizi (Pazlarová, 2016). Také „*mohou potřebovat před přijetím dalšího dítěte delší čas a je možné dočasně přerušit jejich zařazení do evidence osob pro přechodnou pěstounskou péči*“ (Pazlarová, 2016, s. 166).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Kapitola výzkumné šetření navazuje na teoretickou část naší bakalářské práce. Zaměříme se konkrétně na pěstouny na přechodnou dobu a na jejich životní příběh. Budeme se zabývat výzkumnými cíli a zformulujeme si hlavní a dílčí výzkumné otázky. Následně vymezíme výzkumný soubor, který jsme si pro náš výzkum vybrali. V neposlední řadě popíšeme výzkumnou strategii a metodu sběru dat, které byly v našem výzkumu použity. Na závěr kapitoly také představíme metodu, kterou jsme při analýze dat použili, a také způsob zpracování dat.

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním cílem našeho výzkumu je pomocí narativních rozhovorů zmapovat jednotlivé životní etapy profesionálních pěstounů a zachytit významné události, momenty a osoby v jejich životě. V neposlední řadě také chceme zachytit jejich profesní dráhu a také radosti a úskalí, která je v této profesi každodenně provází.

4.2 Výzkumné otázky

Na základě stanovených výzkumných cílů jsme vytvořili hlavní i dílčí výzkumné otázky. „*Výzkumná otázka nám umožňuje zúžit výzkumný problém na velikost, která je reálně zkoumatelná*“ (Strauss a kol., 1999, s. 24). Výzkumné otázky výzkumníkovi význačně pomáhají a směřují k dosažení stanovených cílů (Švaříček, Šedřová, 2014).

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká jsou specifika životních příběhů profesionálních pěstounů?

Na základě hlavní výzkumné otázky jsme stanovili několik **dílčích výzkumných otázek:**

1. Jaké události v životě byly pro profesionální pěstouny zlomové?
2. Jaké momenty ovlivnily profesionální pěstouny k rozhodnutí stát se profesionálními pěstouny?
3. Jaké osoby hrály roli v jejich životě?
4. Jak vnímají své rozhodnutí stát se profesionálními pěstouny dnes?
5. Jakým způsobem se vyvíjela jejich profesní dráha?
6. Jaká úskalí profesionální pěstouny v této profesi provází?

4.3 Výzkumný soubor

Výběr výzkumného souboru byl pro naše účely nastaven podle určitých kritérií tak, abychom získali co nejpřesnější informace. Prvním kritériem byla záruka kvalitativního postupu. Zkoumání životního příběhu znamená, že potřebné informace od informantů musí být detailní a hloubkové, což nám tento postup zaručuje. Podstatným kritériem byli pěstouni, kteří vykonávají pěstounskou péči na přechodnou dobu, nikoliv dlouhodobě. V naší práci je nazýváme profesionálními pěstouny. Podmínkou bylo, aby pěstounskou péči vykonávali nějaký čas a již měli ve své péči dítě, se kterým si popřípadě zažili i proces jeho odchodu z pěstounské rodiny. Nejvýznamnějším kritériem byla ochota pěstounů povyprávět a podělit se o svůj životní příběh, který zahrnuje také jejich rodinu, přátele, děti. Tyto informace jsou mnohdy velmi citlivé.

Informanti byli nejprve osloveni v blízkém okolí. Poté jsme je oslovili také na sociální síti Facebook, kde se sdružují ve vytvořených skupinách. Byl jim vysvětlen náš záměr a byli dotazováni, zda jsou ochotni s námi spolupracovat. Díky tomuto zvolenému postupu jsme získali potřebné kontakty. Informanti, kteří byli ochotni rozhovor poskytnout, se ozvali do soukromé zprávy, kde jim byly upřesněny potřebné informace. Na základě předešlých stanovených kritérií jsme si navzájem potvrdili, zda jsou pro nás vhodnými výzkumnými vzorky. Pro samotný výzkum byli na základě našeho stanoveného výběru vybráni čtyři vhodní informanti, s kterými rozhovory bez problému proběhly.

4.4 Výzkumná strategie a metoda sběru dat

Charakter našeho výzkumného šetření spočívá v tom, že chceme co nejdůkladněji vystihnout specifičnost života našich informantů. Naším cílem je od nich získat souhrnné a hloubkové informace, ze kterých budeme následně konstruovat jejich životní příběh. Životní příběh tvoří člověk ruku v ruce s okolním prostředím, které ho ovlivňuje a vytváří tak společně jedinečnou osobnost, která se díky svému příběhu dá určitým způsobem posuzovat (McAdams, 1985). Díky konstruování dokážeme do příběhu proniknout, vidět ho z více stran a jsme schopni si jednotlivé linky příběhu zanalyzovat více dopodrobna. Proto jsme si pro naši práci vybrali kvalitativní charakter šetření. Kvalitativní výzkum je pokládán za metodu, díky které zjistíme velké množství potřebných informací o malém počtu jedinců. Díky tomuto přístupu jsme schopni zkoumat jevy a problémy do hloubky, získat komplexní informace a můžeme účastníky výzkumu zkoumat v jejich přirozeném prostředí (Švaříček, Šed'ová,

2014). „Výhodou kvalitativního přístupu je získání hloubkového popisu případů. Nezůstáváme na jejich povrchu, provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy“ (Hendl, 2016, s. 49). Hendl (2016) také říká, že kvalitativní výzkum je flexibilní a otevřený, proto na něj můžeme v průběhu snadněji reagovat a přizpůsobovat si ho podle jeho budoucího vývoje. Pro sběr dat ve výzkumu jsme si vybrali hloubkový rozhovor, který je dle Švaříčka a Šed'ové (2014) nejčastěji používanou metodou. Skládá se z otevřených otázek, s jejichž pomocí „může badatel porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku“ (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 159-160). Hloubkový rozhovor se dělí na dva typy. Pro naše účely jsme si vybrali typ nestrukturovaného neboli narativního rozhovoru. „Při narativním rozhovoru není subjekt konfrontován se standardizovanými otázkami, nýbrž je povzbuzován ke zcela volnému vyprávění (Hendl, 2016, s. 180). Díky této metodě můžeme zajistit, aby informant samovolně vyprávěl o svém životě. Rosenthalová (1995, in Hendl, 2016) rozděluje narativní rozhovor na dvě fáze, a to na fázi volného vyprávění, kdy se informantovi položí úvodní otázka, od které se bude vyprávění informanta samovolně vyvíjet, a fázi dotazovací, kdy se tazatel bude doptávat otázkami, které příběh rozvinou a upřesní případné nejasnosti.

4.5 Způsob zpracování dat

Jelikož se náš výzkum zabývá určitou biografií člověka, zvolili jsme pro zpracování dat z výzkumu Narativně orientovanou analýzu, u které je právě životní příběh předmětem „výzkumného zájmu“ (Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013, s. 75). Životní příběh a samotná biografie člověka má původ v psychologii, kdy si lidé už od nepaměti rádi a se zájmem vyprávěli o životě a nabytých zkušenostech. Narativní analýza nám tedy pomáhá nahlédnout do života informanta a vymezit klíčové momenty, které ho v životě ovlivnily a určily jeho budoucí rozhodnutí (Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013). Klíčem narativní analýzy je vyprávění. Riessmanová (1993, in Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013) rozděluje v souvislosti s narativním výzkumem tři úrovně vyprávění, které se navzájem překrývají. Jedná se o příběhy vyprávěné informantem, interpretace příběhu realizována výzkumníkem a na konec sestavený příběh, který má čtenář k dispozici na základě příběhu informanta a výzkumníka. V narativním výzkumu se jedná o spolupráci všech tří subjektů. Výzkumník je nedílnou součástí výzkumu, proto je v rámci analýzy velmi důležité, aby dokázal reflektovat své vlastní pocity, dojmy a přesvědčení (Řiháček, Čermák, Hytych a kol., 2013).

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Jak jsme již zmiňovali, životní příběh budeme analyzovat modelem NOI, tedy Narativní analýzou. V rámci této kapitoly představíme proces analýzy, interpretací dat a shrnutí výsledků výzkumu.

5.1 Postup analýzy dat

Analýzu dat jsme započali přepisem rozhovorů z audiozáznamů. V každém přepisu jsme kvůli zachování anonymity a soukromí našich informantů pozměnili jména, názvy měst a zmíněná místa. Formátování textu jsme na stránce upravili tak, abychom do něj mohli zaznamenávat poznámky. Text jsme zarovnali do levého sloupce s tím, že v pravém je dostatek místa na poznámky a případné kódování. Pro lepší přehlednost a snadnější orientaci jsme jednotlivé řádky v textu očíslovali. Dále jsme volili vhodné interpretační perspektivy. Narativní analýza má (viz Čermák, Hiles, Chrz, 2007) šest různých interpretačních perspektiv (syžet – fabule, holisticko – obsahovou, holisticko – formální, kategoriálně – obsahovou, kategoriálně – formální, kritickou narativní analýzu), proto jsme z nich volili pouze ty, které jsou v souladu s cíli našeho výzkumu. Jde nám hlavně o celkový obsah spolu s propojením jednotlivých příběhů, hledáním konkrétních aspektů v jednotlivých příbězích, a také hledání společných znaků. Nakonec jsme zvolili dvě perspektivy, a to holisticko – obsahovou a kategoriálně – obsahovou.

Holisticko – obsahová perspektiva analýzy se zaměřuje na příběh jako na celek. Jako první krok jsme si vytištěný text opakovaně četli. Tím jsme dosáhli určitého vhledu do příběhu, porozumění příběhu a dokázali jsme si spojit souvislosti. V textu jsme postupovali barevným vyznačováním výroků, momentů, událostí apod., které nám přišli důležité a klíčové. Následně jsme na pravou volnou část papíru sepsali několik témat, která se k výrokům vztahovala. Dále jsme jednotlivá témata přiřazovali k výrokům dle toho, jak se k dané části hodily. V rámci témat jsme také vytvořili několik podtémat, která se v jednotlivých příbězích vyvíjela, abychom mohli příběh ještě více specifikovat. Pak jsme vytvořili rekonstrukce jednotlivých příběhů a zkráceně je chronologicky interpretovali.

Kategoriálně – obsahová perspektiva analýzy se již zaměřuje na jednotlivé části textu napříč všemi našimi příběhy. Jako první krok jsme si vytištěný text znovu opakovaně přečetli. Postupně jsme se během čtení textu, spolu s již přiřazenými tématy a podtématy, soustředili na jednotlivé části v souvislosti s výzkumnými otázkami. Poté jsme informace více

konkretizovali a dále analyzovali. Všechna témata a podtémata jsme následně znázornili do tabulky a popsali v textu.

5.2 Holisticko – obsahový modus

Cílem je představit jednotlivé příběhy jako chronologicky zrekonstruované celky.

Příběh první - SÁRA

Rekonstrukce příběhu:

Sára vyrůstala v celé rodině se svou mladší sestrou, Rodiče se jim naplno věnovali. Dětství považuje za poměrně šťastné a spokojené období. Sára trpí dětskou mozkovou obrnou, a když jí bylo osm let, dostala poudrazovou epilepsii. Rodiče s ní poctivě cvičili Vojtovu metodu. Věnovali se jí naplno, proto jsou dnes následky minimální. Sára se domnívá, že kdyby tomu tak nebylo, bylo by tam svalové postižení a nemožnost pohybu daleko větší a je jim za to velmi vděčná. V důsledku jejího postižení jezdila již v mladém věku sama do lázní, kde se naučila být samostatná a začala si tam všimnout své záliby k malým dětem. V pubertě se její rodiče rozvedli. Pro Sárku to nebyl nijak velký otřes. Rodinné vztahy zůstaly dobré a Sára nepocítila žádnou újmu. Přišel čas konce základní školy a výběr, kam zamíří dál. Přála si studovat pedagogickou nebo zdravotnickou školu. Díky svým zdravotním handicapům a faktu, že nehraje na žádný hudební nástroj, jí to ale nebylo umožněno, proto začala studovat knihkupeckou školu. Škola jí velmi bavila. Po skončení střední se rozhodla nastoupit na vyšší odbornou školu, kde studovala sociální pedagogiku. Na škole se opět utvrdila v tom, že jí tento obor velmi přitahuje. V rámci školy chodili na praxi do ženských věznic, „jedličkárný“ a podobně, kde jí to velmi bavilo. Nejvíce se zajímala o děti. Školu úspěšně dokončila i navzdory faktu, že v jejím průběhu dvakrát otěhotněla a vdala se. Narodily se jí dvě zdravé dcery a o pár let později také syn. Po škole a mateřské dovolené se zapojila do práce v rodinném mateřském centru a zanedlouho potom začala dělat v knihkupectví. Knihkupectví se nacházelo v budově, která měla dvě části. Druhou částí byla kavárna pro rodiny s dětmi, a dá se tedy říct, že jí děti pronásledovaly na každém rohu. Sára byla zaměstnaná v knihkupectví osm let. Pro ni i jejího manžela to však byla dlouhá doba a chtěli změnu. Změnou byla přechodná pěstounská péče. Než si podali žádost, zvažovali to přibližně rok a museli také počkat, až nejmladší syn doroste do věku devíti let. Přechodnou pěstounskou péči si Sára vybrala z důvodu možnosti pomoci vícero dětem. Imponovala jí skutečnost, že pokud by přišla doba, kdy už se na to nebude cítit, může skončit s vědomím, že neublíží dalšímu dítěti.

Někdy v této době musela Sára přijmout zprávu, že je adoptovaná. Dozvěděla se to až jako dospělá, a to od svého manžela. Do té doby to netušila, i když zpětně vzpomíná, že jako malá měla pocity, že do rodiny moc nezapadá. Do dneška neví, proč jí to rodiče neřekli. Snad to bylo kvůli jejím zdravotním problémům a ze strachu, že by se to mohlo více zhoršit. Fakt, že je adoptovaná, jí následně pomohl při žádosti, a také při začátcích coby přechodné pěstounky. Zjišťovala si od své maminky různé informace o tom, jaký to byl pocit, když si ji přinesli poprvé z porodnice domů a podobně. Prolomilo to určité rodinné tabu, a také to Sáře definovalo její pohled na fakt, že v přechodné pěstounské péči nebude mít dítě napořád. Předat dítě dál je pro ni přijatelnější než pro běžného člověka. Od podání žádosti na krajský úřad trval proces a příprava přibližně jeden rok. Celý proces se dá chápat jako postupné stoupaní po schodech a čekání na to, kde se zastavíte. Sára s rodinou naštěstí došli až na úplný konec, i přes svůj neustálý strach, že kvůli zdravotním komplikacím a možným nevhovujícím bytovým podmínkám, se jim to nepovede. Proces zahrnuje tříměsíční přípravy, které musí absolvovat celá rodina, tedy manžel i děti. Sářin manžel procházel celým procesem s vědomím, že na konci se může svobodně rozhodnout, jestli se chce stát také přechodným pěstounem, nebo nikoliv. Nakonec se pěstounkou stala pouze Sára. V momentě příchodu rozhodnutí o schválení a zařazení Sáry do evidence ji zaplavilo štěstí. Ani se nerozkoukala a měla v péči první dítě. Po čtrnácti dnech ji kontaktovali, že urgentně potřebují, aby si vzala do péče dvoutměsíční holčičku. V časovém presu rychle nakoupili všechno potřebné a mohli si pro ni přijet. Momentálně je Sára přechodnou pěstounkou teprve půl roku. Cítí se unavenější, musí si zvykat na nové věci, ale nestěžuje si. Přes všechny komplikace, jako je komunikace se soudy a negativní názory ze strany veřejnosti, je to pro ni naplňující životní poslání.

Příběh druhý – ANETA

Rekonstrukce příběhu:

Aneta neměla příliš spokojené, ani jednoduché dětství. Rodiče se rozvedli, když jí bylo sedm let. Celkem má čtyři sourozence a s rozvodem rodičů, se rozešli i děti. Starší sourozenci byli svěřeni do péče otci, mladší matce a Aneta měla možnost volby. U soudu jí bylo řečeno, ať si hodí korunu. Tak si hodila a šla bydlet k matce. Matka nebylo zrovna vzorným rodičem. V důsledku toho Aneta již v nízkém věku zastávala práci i za ni. Starala se o své dva mladší sourozence, vodila je do školky a školy, učila se s nimi, připravovala jim jídlo, řešila s nimi všechny problémy. Došlo to až do takového bodu, že ji sourozenci začali považovat spíše za

matku, než sestru. Skutečnost, že na ni byla v mladém věku uvalena taková zodpovědnost, nebere jako újmu na zdraví. Myslí si ale, že její matka neměla mít tolik dětí, když se nebyla schopna o ně postarat. Jako mladá také vedla jiskřičky, kde se mnoho potřebného naučila. To, co jí nedala biologická rodina, se díky svému pozitivnímu přístupu k dětem naučila sama. Po základní škole chtěla jít studovat dál a toužila po střední pedagogické škole. I přesto, že se dobře učila a měla dobré známky, ji z důvodu minulosti její matky nepřijali. Matka v nerozvážnosti podepsala dokument, který poté sloužil jako důvod, proč není vhodná k výchově socialistické mládeže. Šla se učit na kuchařku a posléze si dodělala i střední školu s maturitou. Matce šlo hlavně o to, aby nosila peníze, proto neměla moc prostoru více studovat. S otcem se začala stýkat až ve své dospělosti. Po rozvodu rodičů jí totiž matka vyloženě zakázala se s otcem stýkat. Otec a celkově mužský vzor, jí celé ty roky velmi chyběl. Aneta chtěla mít vždy velkou rodinu a plno dětí. Po střední škole se poznala s přítelem a chtěli se vzít. Den před svatbou se stalo neštěstí, přítel měl vážnou nehodu a druhý den jí v nemocnici zemřel v náručí. To byla pro ni velká životní rána a zařekla se, že už s žádným mužem nebude. Nedlouho poté ale potkala svého manžela, který se podle jejích slov, nenechal odbýt. Začali spolu žít od jejích jednadvaceti let. Ze začátku to bylo těžké, protože její manžel nebyl dle jejích představ, ale měl ji rád a dodnes v něm má obrovskou oporu. Brali se až po dvou letech společného bydlení. V té době otěhotněla a o dítě týden po svatbě bohužel přišla. Ztrátou prvního dítěte spadla na dno. Bylo to pro ni hodně těžké, nevěděla, co dál, a chtěla požádat o rozvod. Měla totiž pocit, že je na vše sama. Manžel ji ale nenechal odejít, a tak zůstala. Otěhotněla podruhé, a o dítě znovu přišla. Celkem za svůj život o dítě přišla jedenáctkrát. V době ztráty asi pátého dítěte se rozhodla, že si chce dítě adoptovat. Následně jí ale bylo řečeno, že může čekat třeba i patnáct let, pokud chce dítě alespoň trochu podle jejích představ. V té době jí bylo už třicet let, proto tak dlouho čekat nechtěla. Zažádala si tedy o dlouhodobou pěstounskou péči, do které získala malého chlapečka, kterého si v rodině zamilovali takovým způsobem, že se z toho nakonec stala adopce. Chlapec měl ale zdravotní problémy, proto vyžadoval veškerý její čas. Rozhodla se tedy vystoupit z evidence a věnovat se jen jemu. Během chlapcova dospívání vznikla přechodná pěstounská péče, a když dorostl do věku, kdy už se o sebe dokázal postarat sám, rozhodla se znovu si zažádat o pěstounskou péči, tentokrát ale přechodnou. Byla to jasná volba z mnoha důvodů. Nesnášela kojenecké ústavy, dětské domovy a z vlastní zkušenosti věděla, že správné podchycení dítěte v mladém věku, může změnit jeho budoucnost správným směrem. Momentálně má ve své

péči již třetí dítě, je šťastná, naplněná a bere to jako své poslání. Na závěr její slova (12., 386-387): „*Děláme to přece jenom všechno kvůli dětem.*“

Příběh třetí – JANA

Rekonstrukce příběhu:

Jana žila dlouhou dobu jako jedináček. Své dětství považuje za šťastné a plné lásky, jak ze strany maminky, tak hlavně babičky. Už od mala ji lákaly malé děti, jak byl kočárek poblíž, odvozila ho. Částečně to mohlo být tím, že jí chyběl sourozenec. Mladší sestry se nakonec dočkala, když končila devátou třídu. Po základní škole se hlásila na střední školu pedagogickou, kam se nedostala. Šla tedy na zdravotnickou školu, konkrétně na obor dětská zdravotní sestra. V rámci praxe navštěvovala dětské domovy a kojenecké ústavy. Už tehdy měla pocit, že by chtěla děti z domova a kojeneckého ústavu „zachránit“ a adoptovat si je. Po skončení školy začala pracovat v dětských lázních a dělala tam dlouhých sedmnáct let. Během toho se vdala a porodila dvě děti. V lázních dělala jak práci zdravotní, tak zastávala i práci vychovatelky. Po letech ji propustili, a tak si Jana dodělala vzdělání sestry v domácí péči a šla pracovat do diakonie. Tam pracovala jen nějakou dobu. Chyběly jí děti a práce se starými a umírajícími lidmi ji vyčerpala. Sáhla si až na dno. Bylo to pro ni hodně těžké období. Z rádia se doslechla o přechodné pěstounské péči, která ji velice zaujala. Na druhý den navštívila přednášku, která ji definitivně přesvědčila. Na přednášce si zjistila všechny potřebné kontakty a podala si žádost. Proces a přípravu absolvovala rok a půl. Byl to dlouhý a náročný proces, který absolvovali pouze s manželem, protože jejich děti už v té době byli dospělí. V celém procesu se musela hodně otevřít, protože probírali také témata jako ztráta, smrt, ale vůbec jí to nevadilo, ba naopak. Hodně to s manželem probírali a nakonec se přechodnou pěstounkou stala pouze Jana. Momentálně je přechodnou pěstounkou již sedm let a jejím domovem prošlo sedm dětí, včetně malé holčičky, kterou má teď v péči. Do budoucna nevyklučuje možnost, že by se stala dlouhodobou pěstounkou a holčičku si nechala. Jana se také hodně snaží pěstounskou péči propagovat, ať už různými besedami nebo jen při cestě vlakem. Chce ukázat veřejnosti, co všechno tato práce obnáší.

Příběh čtvrtý – EVA

Rekonstrukce příběhu:

Eva pochází z malé vesnice jako nejstarší sourozenec ze tří dětí. Sklon k tomu starat se o malé děti měla v podstatě od útlého věku. Bavilo ji vozit kočárky a dělala to velmi často. Do

nedávné doby si dokonce myslela, že to tak má každý. Na základní škole se moc dobře neučila, trpěla dysgrafií a měla problémy s vnímáním a vstřebáváním výuky. Na střední školu tedy neměla známky ani kapacitu, proto se rozhodla jít na učební obor. Tam se v ní něco zlomilo, známky se jí zlepšily a učivo jí šlo velmi hladce. Rozhodla se tedy, že si dodělá nástavbu a maturitu. Eva se vdávala ve svých dvaceti letech s vědomím, že kdo ve dvaceti nebyl vdaný, byl divný. Porodila dvě děti a byla s nimi dlouho na mateřské. Manžel trávil hodně času v práci, tak na ně byla převážně sama, protože do jeslí i do školky je odmítla dát. Po mateřské nastoupila k manželovi do firmy jako sekretářka. Postupem času se firma začala rozpadat a Evin manžel se se svým společníkem dohodl, že si firmu rozdělí. Manželovi byla přidělena část firmy v jiném městě, proto se tam zanedlouho celá rodina odstěhovala. Když děti už nějakou dobu chodily do školy, její manžel náhle zemřel. Měl nádor na mozku, o kterém se dlouhou dobu nevědělo. Dá se říct, že zemřel ze dne na den od zjištění diagnózy. Eva zůstala na děti sama a prožívala těžké období. Postupem času podíl firmy prodala a několik let pracovala, kde se dalo. Vystřídala práce jako sekretářka, skladnice, zástupkyně vedoucího apod., šlo o velmi různorodé obory. Zlomilo se to, když ji kamarádka poprosila, aby jí hlídala její desetiměsíční miminko. Eva s tím ráda souhlasila a nastoupila na živnost. Od té doby dělala chůvu i pomocnici v domácnosti přibližně devět let, a to i v jiných rodinách. S touto prací skončila, když jí našli nádor na mozku. Nádor byl naštěstí nezhoubný, ale po operaci začala mít problémy se zády. V té době začala přemýšlet, že tuto práci už dělat nemůže. Někde v podvědomí věděla o existenci přechodné pěstounské péče, ale nevěnovala jí pozornost. V té době totiž dostával peníze pouze ten, kdo měl dítě v péči. Eva si jako matka samoživitelka nemohla dovolit zůstat bez příjmů. Zlom nastal tehdy, kdy se legislativa změnila. V tu chvíli neváhala a podala si žádost. Proces trval přibližně devět měsíců a během něho stále dělala chůvu. V momentě, kdy byla schválena, jí oznámili, že za pár dní bude přebírat dítě. Začalo to malým chlapečkem přímo z porodnice, kterého po roce předala do osvojení, což byl krásný začátek. Po několika takových šťastných příbězích dostala do péče desetiletou holčičku, která měla za sebou velmi traumatickou minulost. Pro Evu to byl velký boj. Musela bojovat s jejími záchvaty hněvu, strachu, ale nevzdala se a její zásluhou momentálně holčička jen prospívá. Tato zkušenost ji velmi zocelila a uvědomila si, že to, co dělá, má obrovský smysl. Momentálně je přesvědčená, že je to její životní poslání a je to přesně to, co měla vždy dělat. Chce pomáhat dětem, dokud jí to zdraví dovolí.

5.3 Kategoriálně – obsahový modus

V předchozí kapitole jsme si představili příběhy informantů jako celky, zde si jejich příběhy popíšeme v rámci jednotlivých témat. Než témata představíme a popíšeme, vytvořili jsme pro lepší přehlednost tabulku, kde se nachází výčet hlavních témat/kategorií a podtémat, která se u informantů ve vyprávění objevovala. Křížkem je označen výskyt daného podtématu podle toho, zda u daného informanta bylo zmíněno a hraje podstatnou roli v jeho životním příběhu. Barevně jsou poté vyznačena ta podtémata, která jsou klíčová ve vztahu k výzkumným otázkám, a to u každého z informantů individuálně.

Tabulka 1: Témata a kategorie

TÉMA/KATEGORIE	PODTÉMA	Sára	Aneta	Jana	Eva
Dětství	Rodiče	x	x	x	
	Prarodiče			x	
	Sourozenci		x	x	x
	Výchova	x	x		
	Životní podmínky	x	x		
	Vztah k dětem	x	x	x	x
	Adopce	x			
Osobní život	Nemoc	x			x
	Životní rána		x		x
	Manželství/partnerství	x	x	x	x
	Biologické děti	x	x	x	x
Profesní dráha	Vzdělání	x	x	x	x
	Proces	x	x	x	x
Začátky	Uvědomění		x	x	
	Očekávání	x	x		
	Přesvědčení	x		x	
	Obavy	x	x	x	x
	První dojmy		x		x
Smysl práce	Pomoc	x	x	x	x
	Budoucnost dítěte	x	x	x	x
	Poslání	x	x	x	x
	Stop kojeneckým ústavům	x	x	x	x
Úskalí	Orgány	x	x	x	x
	Minulost dítěte			x	x
	Okolí/veřejnost	x	x	x	
	Biologičtí rodiče		x		x
	Odchod dítěte z rodiny	x	x	x	
Žít jako pěstoun	Spokojenost	x	x	x	x
	Výčitky				
	Plány do budoucna	x		x	x
	Budoucí očekávání	x	x		

TÉMA - Dětství

Jelikož vyprávění o životě, biografii, životním příběhu začíná vždy od začátku, tedy dětstvím, určili jsme jako první téma právě to. Dětství se také dá považovat za životní etapu, která je nejvýznamnější při utváření životního příběhu a odvíjí se od ní budoucí vnímání, učiněná rozhodnutí a pohled na svět informanta. Při analýze jsme postupně naráželi na různá podtémata, která v sobě napříč všemi příběhy nesla buď společné znaky, nebo se individuálně odlišovala. Jednotlivá podtémata můžeme najít v tabulce, viz Tabulka 1. Idylické a bezproblémové dětství bohužel všichni naši informanti neměli.

Sára o svém dětství říká (1., 8-9): „*Dětství považuju za poměrně šťastný a spokojený. Jak máma, tak táta, se nám věnovali.*“ Sára nejprve vyrůstala v úplné rodině a má mladší sestru, se kterou má dobrý vztah do dneška. Později se její rodiče rozvedli a ona to nesla velmi dobře. Zůstali spolu v dobrých vztazích a otec s nimi po rozchodu dokonce chvíli bydlel. Svůj příběh však započala větou (1., 4-7): „*Já jsem se teprve coby dospělá dozvěděla, že jsem adoptovaná. Naši si mě vzali rovnou z porodnice, což já jsem dlouhou dobu nevěděla.*“ Dětství prožila v nevědomosti, tudíž ji fakt, že je adoptovaná, tehdy nijak neovlivnil. Více se adopci a jejímu dopadu na Sáru budeme věnovat v podtématu *osobní život*.

Pěkné dětství měly také Jana s Evou. U Jany sehrála velkou roli její babička, která se o ni mnohdy stala víc, než její matka. Lásku ale pociťovala z obou stran. O otci se ve vyprávění nechtěla zmiňovat. Již od dětství měla sklony k dětem a táhlo ji to k nim. Tvrdí, že je to možná tím, že žila dlouho jako jedináček a moc si přála mít sourozence. Říká (1., 10-11): „*...ten sourozenec možná částečně chyběl, i když nemůžu říct, že bych měla špatné dětství.*“ Mladší sestry se nakonec dočkala, když už byla starší. Eva je naopak nejstarším sourozencem ze tří dětí. Tvrdí o sobě (1., 5-6): „*V podstatě jsem odmala měla sklon k tomu se starat o malé děti.*“ Myslíme si, že je zde možný vliv mladších sourozenců.

Velmi specifické a problémové dětství, vzhledem ke všem příběhům, měla Aneta, která začala své vyprávění větou (1., 4-5): „*No co se týká mého dětství, tak to není zas tak moc zajímavý, že radši jsem asi zapomněla.*“ Aneta pochází z pěti dětí, její rodiče se rozvedli a rozvodem to všechno začalo. Děti byly rozděleny do péče jak otci, tak matce. Aneta se dostala do péče matky, způsobem (1., 10-13): „*Mně u soudu řekli, tak si hod' korunou... což si pak nesete celým životem, jako že kdybys to hodila jinak a podobně... Bohužel se to tak stalo.*“ Matka podle jejích slov nebyla dobrým rodičem, nezvládala výchovu, neuměla se o děti starat a Aneta se již v mladém věku musela umět postarat o své dva mladší sourozence

za ni. Sama ale říká (1-2., 33-35): „*Neberu to jako nějakou újmu na zdraví, to zas ne. Jen říkám, moje máma to úplně dobře nezvládala, celkově si myslím, že neměla mít tolik dětí.*“ Nakonec dodala (2., 48-49): „*Ne všechny matky jsou vzorné matky.*“ Matka byla hodně manipulativní a často své děti ponižovala, například se několik let snažila Anetu přesvědčit, že je obézní a škaredá. S otcem se začala vídat až ve svých jednadvaceti letech, protože matka jakýkoliv styk s ním zakazovala. O vztahu s otcem říká (4., 129-134): „*Každopádně jsem si našla k otci pak vztah, srovnala jsem si věci v hlavě a začala tam jezdit. Myslím si, že táta mi hodně chyběl. Některý věci vám máma prostě nedá. Holky potřebujou mužskej vzor.*“

U všech informantů se objevil jeden společný znak, a to láska k dětem již od dětství. Všechny uvádí, že je malé děti lákaly od malička, rády vozily kočárky, staraly se o menší děti nebo mladší sourozence a vyhledávaly jejich společnost.

TÉMA – Osobní život

Druhé ústřední téma jsme nazvali *osobní život*. Do osobního života jsme zahrnuli události a osoby, které naše informanty ovlivnily a provázely v průběhu života. Při analýze textu jsme narazili na čtyři ústřední podtémata, která opět najdeme v tabulce, jejichž význam je důležitý ve vztahu k výzkumným otázkám.

První informant Sára má dětskou mozkovou obrnu a jako malá prodělala poúrazovou epilepsii. Vypráví, že se již v mladém věku díky své nemoci naučila být samostatná (1., 12-14): „*...jezdila jsem do lázní, takže jsem se poměrně rychle naučila se o sebe postarat a být samostatná.*“ Sára se vdala během studia a má tři děti. První dvě děti porodila ještě při studiu na vyšší odborné škole a třetí se jí narodilo o pár let později. Rozhodnutí, že se stane přechodnou pěstounkou, vzaly děti kladně. Jak sama říká (4., 114-115): „*Děti to vzaly velmi dobře, my o tom často mluvíme.*“ Jak již bylo zmíněno v tématu *dětství*, dozvěděla se, že je adoptovaná až v dospělosti, a to díky svému manželovi. Sára tvrdí (6., 189-191): „*...já se vlastně tu pravdu, že jsem adoptovaná, dozvěděla od manžela. Věděli to úplně všichni okolo, jenom já ne. A bylo to divné.*“ Byla docela zaskočená a celou dobu přemýšlí, proč jí to rodiče tajili. Jak sama říká (7., 208-221): „*...já jsem pak absolvovala genetické testy v těhotenství, a tam máma se mnou vyplnila dotazník, jako by se nechumelilo... Tam už pak bylo na čase, říct asi víš, jako z jedné strany vlastně nevíme... To mě teda zarazilo... Nevím, prostě nenašli tu odvalu, a vlastně když jsem jim já pak volala, že to vím, tak se jim ulevilo... Ale byl to strašně zvláštní přístup, že jsem to nevěděla.*“ Fakt, že je adoptovaná, jí v budoucnu pomohl ve vnímání a přístupu k přechodné pěstounské péči (3., 78-81): „*...myslím, že je pro mě*

možná jako představitelnější, než pro možná běžného člověka, že to dítě budu mít jen nějakou dobu a pak mu najdou noví rodiče.“ Když se s manželem rozhodovali, jestli se stanou pěstouny, pomohli jí rodiče i příbuzní, kteří mají zkušenost s pěstounstvím a adopcí, s potřebnými informacemi a jak sama říká (6., 173-175): „...*díky tomu se moje maminka rozpovídala a trošku se to jako tím dalo prolomit toto tabu.*“

Dalším informantem je Aneta, která si našla přítele již v mladém věku. Chtěli se spolu vzít. Bohužel přítel náhle zemřel při vážné dopravní nehodě a to byla pro ni velká životní rána (5., 155-159): „...*kluk mi doslova a do písmene umřel v náručí v den svatby. A to už nezačnete... Já jsem se pak rozhodla, že už s nikým nebudu.*“ Její současný manžel, kterého si našla ve svých jednadvaceti letech, se ale dle jejích slov nenechal odbýt. Má v něm velkou oporu, i když nebylo vždy vše jednoduché. Aneta odjakživa chtěla velkou rodinu a plno dětí. Bohužel jí to nebylo umožněno a celkem jedenáctkrát přišla o dítě. Po prvním potratu (6., 191-202): „...*už jsem to nemohla skousnout, nevím, proč já, co jsem udělala špatně, co se stalo. A bylo to těžký... v té době jsem měla pocit, že manžel to vůbec neprožívá, že to nechápe... najednou jsem byla na vše sama... měla jsem pocit, že jsem prostě špatná, postižená a podobně.*“ Chtěla požádat o rozvod a odejít od manžela, ale manžel jí to nedovolil. Následně ještě několikrát neúspěšně otěhotněla a v tom momentě si řekla (6-7., 204-205): „...*dost, už nemůžu a řekla jsem manželovi, že i když chce biologické dítě, tak já už se nenechám trápit.*“ Zkoušeli to ale stále dál. Po dalších neúspěšných pokusech přišla myšlenka na adopci, která se nakonec uskutečnila, ale navážeme na ni až v tématu *začátky*.

Janin osobní život patří k těm šťastnějším příběhům. Jana se vdala a má dvě dcery. Dle jejích slov si na dno sáhla pouze tehdy, když pracovala jako pečovatelka (2., 46-51): „...*ono je to těžká práce, když vám ti lidi umírají a je to hrozně složité. No já jsem si musela šáhnout tak nějak na dno, kde prostě co já dál, to prostě nejde... bylo to těžký, nebudu vám lhát.*“ Reakcí na tuto situaci byl návrat k dětem, který představíme v tématu *profesní dráha*. Momentálně Jana žije dětmi, které má v přechodné pěstounské péči. Její teď už dospělé děti a manžel ji naplno podporují, ale jak sama říká (7., 224-228): „*Z 99% je ta péče na mně... Já to tak nějak beru, že ty děti jsou prostě moje. Tatínek nám pomáhá, ale chodí do práce.*“

Životní ránu si okusila také Eva. Vdávala se velmi brzo, a to už ve dvaceti letech. Má dvě děti, s kterými byla dlouhou dobu na mateřské. Jak sama říká, manžel (1., 30-33): „...*měl neustálou práci a já jsem byla na děti sama a pořád doma. Tehdy žádné jesle ani školky, to jsem nechtěla a tehdy jsem byla nadšená, že můžu být s něma doma, tak jsem doma byla, a to dost dlouho.*“ O pár let později manžel náhle zemřel. Eva vypráví (2., 50-53): „*Měl nádor*

na mozku, nevědělo se o tom, v podstatě v sobotu zjistili, že má nádor a v pondělí umřel. Už se s tím nedalo nic dělat. Děti měly devět a jedenáct roků a já jsem s něma zůstala sama.“ O pár let později i Evě našli nádor, který byl naštěstí nezhoubný. Vrátily se jí ale bolestné vzpomínky a na chvíli ji to, jak sama říká, zastavilo.

TÉMA – Profesionální dráha

Dalším ústředním tématem je *profesionální dráha*. Pojem zahrnuje období studia, ať už na základní, střední nebo vysoké škole, a také zaměstnání, které informanti vykonávali. Celkově bychom to mohli nazvat jako „cesta vedoucí k profesi pěstouna“. Dále v sobě pojem obsahuje také celý proces oficiálních příprav k zařazení do evidence pro výkon pěstounské péče. První část týkající se studia a zaměstnání se u informantů značně liší a obsahuje rozdílné individuální specifika, druhá část zahrnující proces příprav už se ve většině shoduje a nacházíme tady mnoho společných znaků.

První informant Sára, kvůli svým zdravotním handicapům, nemohla jít studovat na zdravotnickou nebo pedagogickou školu, proto šla studovat knihkupectví. Z počátku to nebyl její hlavní zájem, ale studium ji nakonec bavilo. Dále pokračovala na vyšší odborné škole, kde vystudovala obor sociální pedagogika. O škole vypráví (1., 28-32): „*Tam mě vlastně hrozně bavily ty praxe, co jsme měli po různých v „jedličkárně“, ženský věznici. Mě z toho nejvíc lákaly ty děti.*“ Studium tedy po střední škole zaměřila sociálně-pedagogickým směrem, kde se její zájem o děti ještě znásobil. Po škole pracovala v knihkupectví, o kterém říká (2., 44-45): „*Část z toho je kavárna pro rodiny s dětmi, takže furt mě to tam někde provázelo.*“ Během té doby se také zapojila do práce v rodinném mateřském centru. Podobně to měla také Jana, která se po skončení základní školy hlásila na pedagogickou školu, kam ji bohužel nepřijali. Začala tedy studovat zdravotní školu. O studiu říká (1., 23-25): „*...šla jsem na dětskou sestru, takže jsem se trefila do toho oboru dětská a pak to tak nějak pokračovalo*“. V rámci praxe měla možnost navštěvovat dětská oddělení, dětské domovy a také kojenecké ústavy, takže mezi dětmi byla skoro neustále. Při vyprávění zjišťuje (1., 27-30): „*Takže vlastně už tam, kde byly děti od jednoho do tří let, jsem si brávala děti domů a zas tam byly ty malé roční děti, které jsem tenkrát už chtěla do adopce.*“ Po střední škole pracovala sedmnáct let v dětských lázních, kde s dětmi byla v přímém kontaktu. Nevykonávala pouze práci zdravotní sestry, ale také vychovatelky. Po mnoha letech byla propuštěna, proto si dodělala kurz, aby mohla dělat sestru v domácí péči a nakonec pracovala v charitě. Jak ale sama tvrdí (2., 45-46) „*...ty děti chyběly.*“ Střední pedagogickou školu chtěla studovat také

Aneta, ale kvůli disidentské minulosti matky studovat nemohla. Dle jejích slov za to mohla její matka (2., 56-62): „...vzhledem k tomu že moje maminka podepsala nějakou Chartu nebo nějakou takovou blbost. Tak mi napsali, že vzhledem k přístupu mých rodičů k socialistické společnosti není vhodné, abych vychovávala socialistickou mládež.“ Rodiče chtěli, aby šla co nejdříve pracovat, proto se rozhodla vyučit se kuchařkou. Jelikož byla dobrou studentkou, dodělala si i maturitu. Než se stala pěstounkou, pracovala na ministerstvu vnitra. Jedinou „praxí“ s dětmi měla tedy pouze v mládí, kdy vedla jiskřičky. Eva také nevystudovala střední ani vysokou školu zaměřenou na pedagogicko-sociální sféru. Bylo to dáno i faktem, že je dysgrafička a na základní škole se moc dobře neučila (1., 15-18): „Jsem na střední školu neměla kapacity, tak jsem šla na učňák. No a právě tam se to zlomilo, že jsem najednou začala chápat. Asi nějaké spojení smyslů.“ Dodělala si maturitu a začala pracovat v obchodě. V následujících letech vystřídala několik zaměstnání. Jak sama říká (2., 67-68): „Dělala jsem dispečerku, skladníka a všechno možný.“ Práce ji nebavila, nenaplňovala a štvála ji. Zlomilo se to v době, kdy ji kamarádka požádala o hlídání malé dcerky. Od té doby začala pracovat jako chůva na živnost. Byla velmi šikovná, hlídání ji bavilo, v okolí byla vyhlášená, a tak se tomu věnovala devět let. Říká (3., 81-83): „Byla jsem vlastně místo maminky. Když maminka nebyla doma, byla jsem maminka já.“

Proces, společně s přípravou na pěstounskou péči, se vyvíjel u všech informantů velmi podobně. Během svého zaměstnání se začali informanti dovídat, že existuje pěstounská péče na přechodnou dobu. Sára říká (2., 47-54): „Já jsem zjistila, že nějakou dobu funguje pěstounská péče na přechodnou dobu, tak jsme vlastně čekali, až nám ten nejmenší synek doroste do věku, kdy má cenu se o to více zajímat.“ Jana se o pěstounské péči na přechodnou dobu doslechla z rádia a jak sama tvrdí, (2., 53-56): „...tak jsem honem rychle opsala telefonní číslo, spojení přes stránky www, sedla doma k počítači, nahledala si vše, co existovalo, no a druhý den jsem jela. Vzala kontakty no a prostě došla jsem na OSPOD a šla do toho.“ (2., 61-62). Eva během svého zaměstnání jako chůva už dávno věděla, že něco takového existuje. V té době, byť se jí myšlenka zamlouvala, do toho nešla z důvodu tehdejšího špatného nastavení platu pro pěstouny na přechodnou dobu, kdy byl finančně zabezpečen pouze ten pěstoun, který měl zrovna dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu. Což jak sama říká (4., 110-112): „...v mé situaci, kdy jsem byla bez partnera a děti studovaly vysokou, jsem si nemohla dovolit zůstat bez příjmů.“ Rozhodnutí jít do toho padlo, když se podmínky platu změnily. Specifické oproti ostatním informantům to měla Aneta, která první začala jako dlouhodobá pěstounka a jako žadatel o adopci. O tom ale více v tématu *začátky*. Během

období, kdy Aneta už nebyla dlouhodobou pěstovankou, vznikla pěstounská péče na přechodnou dobu. Vypráví (10., 310-313): „*Když jsme se dozvěděli o přechodné pěstounské péči, tak jsme neváhali. Teda takhle, pěstovankou jsem se stala já, ale tím procesem jsme museli projít všichni spolu.*“ Celkový proces, od momentu podání žádosti, přes přípravy, posuzování, až po schválení, trval zhruba rok. Samotné přípravy zahrnovaly 72 hodin a trvaly zhruba tři měsíce. Všichni naši informanti vypověděli, že proces byl složitý, dlouhý, příprava byla náročná, ale dalo se to zvládnout. Sára o přípravách říká (288-290): „*Myslím si, že ty přípravy mají moc hezky připravený. Dostávali jsme spoustu úkolů. Bylo to moc zajímavý a náročný časově. Určitě to bylo přínosný.*“ Obavy měly respondentky hlavně z výsledku posuzování, kde se berou v úvahu všechny možné aspekty, jako je například bydlení, zdravotní stav, biologické děti nebo psychotesty. Aneta říká (10., 328-332): „*Samozřejmě pár obav a překážek tam bylo. Hlavně je to náš věk, už nejsme nejmladší, máme syna, který není úplně zdravý, požadavky na bydlení taky nejsou nejjednodušší, takže to byly nervy.*“ V úvahu se také berou biologické děti, které žijí ve společné domácnosti a partneri. Přípravou musí projít celá rodina společně, a teprve po skončení příprav se partner může rozhodnout, zda se také stane pěstounem, nebo nikoliv. Konkrétně to tak bylo u Sáry a Jany, kde se partneri nakonec rozhodli, že se pěstouny stát nechtějí.

TÉMA - Začátky

Téma začátky se zaměřuje na dobu, ve které si naši informanti uvědomili, že by se chtěli přechodné pěstounské péči věnovat. Zahrnuje také jejich pocity, očekávání, dojmy, obavy a první momenty v této profesi. Nacházíme zde mnoho společných znaků, které se u všech čtyř příběhů objevují.

Prvního informanta Sáru už od jejího dětství bavilo starat se o menší děti (1., 16-17): „*...at' už pomáhat v těch lázních těm mladším dětem nebo vozejčkářům, to mě vždycky přitahovalo.*“ Od začátku viděla v přechodné pěstounské péči velkou výhodu z hlediska možné pomoci vícero dětem, a jak sama dále říká (2., 62-66): „*...ve chvíli, kdy se už na to my nebudeme cejtit, tak můžeme říct, že končíme. Že jakoby neubližíme dalšímu dítěti, které bysme si vzali a nemohli ho opečovávat a dá se to včas jakoby zastavit.*“ Dále také dodává, že je pro ni přechodná pěstounská péče, jejíž základem je péče o nejmenší děti, ideální i vzhledem k nevhodným bytovým podmínkám. V momentě, kdy byla schválena, už to byl, dle jejích slov (9., 304): „*...mazec a fojr.*“ Vzhledem k velké potřebnosti získala dítě do péče do čtrnácti dnů od schválení. Přisuzuje to hlavně situaci, kdy (10., 307-309): „*...pěstounů je málo*

a po těch letech, co jsou pěstouni z první vlny unavení a mají pocit nedocení té práce ve společnosti, tak jich spousta přerušuje a potřebují pauzu.“ Obavy z neúspěchu nebo vyhoření zatím nemá. Jediná obava, kterou jsme společně při vyprávění příběhu zaznamenali, je z následného předávání dítěte dál. Říká (3., 98-99): *„Jo, bojím se toho, strašně se toho bojím, že to bude pro nás jako smutný.*“ Následně dodává (4., 120-123): *„...myslím si, že až přijde taková ta zpráva, jako máme rodinu, budete se seznamovat a časem předávat, tak nám možná začne být hůř, ale třeba ne, třeba to bude a uvidíme, no.“*

Druhý informant Aneta už v páté třídě vedla jiskřičky, a od té doby se naučila s dětmi pracovat. Říká (2-3., 64-69): *„...jsem začala jezdit na školení, kde nás učili, jak se dítě cítí, když je jiný třeba, jaký to je být jiný... takže to, co dejme tomu mi nedala moje biologická rodina, tak jsem se naučila díky tomu, že jsem měla opravdu přístup k dětem.*“ Anetina cesta k přechodné pěstounské péči je velmi specifická. Začalo to dávno před tím, než vůbec vznikla. Vzhledem k neúspěšným pokusům mít dítě, se Aneta rozhodla pro adopci. Podali si tedy s manželem žádost a po přezkoumání zjistili (7., 223-227): *„...řekli, že pokud chci dítě zdravé, malé, ideálně aspoň trochu podobné mně a manželovi, že budu čekat i patnáct let. Mně v té době bylo třicet. Takže to jsem si řekla, že se zbláznili. Takže jsem řekla, že ne.“* Rozhodli se tedy o dlouhodobou pěstounskou péči. Ta se vydařila a dostali do péče malého chlapce. Od první chvíle to byla „trefa do černého“. Jak sama říká (8., 251-253): *„Proběhla tam ale nějaká chemie, prostě jsem si ho hned zamilovala. Byl to ten pocit, to je on, je můj, je to vzájemný.“* Jelikož měl chlapec zdravotní problémy a vyžadoval v dětství veškerou pozornost, rozhodla se Aneta o vyřazení z evidence, a jelikož si s manželem chlapce velmi zamilovali, rozhodli se ho adoptovat. Aneta vypráví (9., 295-299): *„Zažili jsme s ním hodně těžkých věcí a nebyla to jednoduchá cesta. Takže jsme zrušili dohodu o výkonu pěstounské péče a byli jsme vyřazeni z evidence a zažádali jsme o jeho adopci.“* Následně dodává (9., 301-303): *„Řekli jsme si, že až syn třeba vyroste, můžeme se stát pěstouny znovu.“* V průběhu let vznikla přechodná pěstounská péče, a jelikož chlapec vyrostl, Aneta neváhala. Hnala ji hlavně myšlenka pomoci a změnit život dalším dětem. Stala se tedy přechodnou pěstounkou a její největší obavy byly z předávání dítěte dál. Vypráví (10., 333-338): *„...pro mě bylo takové dilema, že jsme neměli zkušenost s tím, dát to dítě potom pryč. Poslat ho dál... ty první myšlenky strachu tam byly.“*

Jana pocítovala myšlenky na „záchranu“ již na škole. Jak sama tvrdí (1., 25-30): *„...tak jsme měli praxi i v dětském domově a kojeneckém ústavu. Takže vlastně už tam... byly ty malé roční děti, které jsem tenkrát už chtěla do adopce.“* Když vznikla pěstounská přechodná

péče, přesvědčila ji přednáška, kde (2., 59-61): „...byl dvou měsíční chlapeček, kterého měla s sebou. Bylo to najednou prostě reálné. Nebylo to no, ono se někde píše a povídá a tohle.“ Jana tvrdí, že její vzor je Matka Tereza. O svých prvních pocitech hovoří následovně (5., 159-163): „Bylo to prostě moje rozhodnutí a asi takový ten pocit to je ono. Jsem tam, kde mám být. Na začátku, kdy jsem se dostala do přechodky, tak to byl kámen ze srdce, obrovské. Jsem si říkala, snad všechno dobře dopadne a všechno je jak má být.“

Posledním informantem je Eva, která po operaci nádoru začala mít problémy se zády. Říká (3.,99-101): „Tak jsem potom přemýšlela co dál a vždycky jsem jako ty děti měla ráda a hlídala jsem je dál a řekla jsem si, že prostě musím zvolnit trošku.“ Svůj začátek přechodné pěstounské péče popisuje jako krásné období, které jí dodalo motivaci. Měla štěstí na první dítě, která u ní nebyla dlouho a pak je předávala rovnou do adopce. Ze začátku jí to vyhovovalo, ale časem (4., 128-133): „...jsem zjistila, že to je strašný... než si člověk zvykne na to dítě, tak to chvíli trvá a já jsem tady tohle všechno zjistila, zvykla si na dítě, dítě si zvyklo na mě a já ho vlastně v momentě předala. Úplně super to teda nebylo a třikrát mi to stačilo.“ Tyto pocity se změnily v době, kdy do péče dostala starší holčičku. O tom více v tématu úskalí.

TÉMA – Smysl práce

Jedním z nejdůležitějších témat je smysl práce. Zde zařazujeme názory a důvody našich informantů k výkonu této profese. Jaký má smysl přechodná pěstounská péče, proč je důležitá a co přináší?

Napříč všemi čtyřmi příběhy nacházíme jeden nejdůležitější společný prvek, a to jsou kojenecké ústavy a celkově ústavní zařízení pro děti. Všichni naši informanti vidí hlavní smysl v jejich omezení, až úplném zrušení. Sára říká (2., 57-59): „...třeba v těch lázních byl blízko kojenecký ústav a mně to fakt nedalo. Tam bylo furt slyšet, že ty děti pláčou“. Pokračuje (3., 81-83): „Vím... že to má větší smysl, že ty děti jsou v rodinách než v kojeneckém ústavu.“ Později také dodává (7-8., 235-242): „...určitě jsem pro, aby se kojenecký ústavy rušily... hlavně když víme, že si tam ty děti přehazují z pokoje do pokoje. To je taky jeden z důvodů, proč jsem se stala pěstounkou na přechodnou dobu.“ Aneta to vidí stejně. Pro ni je přechodná pěstounská péče na rozdíl od kojeneckých ústavů jakási správná záchrana dítěte. Říká (10., 313-315): „Pro přechodku jsem se rozhodla hlavně z toho důvodu, že nesnáším kojenecké ústavy a dětské domovy.“ Poté dodává (10., 318-324): „Přechodka je pro mě

šance pomoci co nejvíce dětem. Je šíleně důležitá, protože když dostanete dítě do dobré přechodné péče, tak dítěti dáte ten pocit... Někoho zajímá, co já chci dělat. Není to kolektivní. Je to o tom, co to dítě chce... co má rádo, co nemá rádo.“ Eva si na ústavní zařízení utvořila názor už v té době, kdy měla v péči holčičku, která by v ústavu dopadla odlišně, než v její péči. Jak sama říká (5., 154-159): „...*klíčová pracovnice mi říkala, že kdyby tato holčička byla v dětském domově a nebyla tady, tak by skončila někde v diagnostáku, výchovnáku a podobně. Takže tady je další věc, proč to dělám a proč je pěstounská péče na přechodnou dobu tak důležitá.*“ Jana na adresu kojeneckých ústavů dodává (5., 140-142): „*jsem odpůrce kojeneckých ústavů a myslím si, že to jsme všechny, jinak bysme do toho nešly a nebojovaly pro to.*“

Dalšími společnými prvky jsou pomoc, zajištění lepší budoucnosti dítěte a pocit životního naplnění. Jak už víme, všichni informanti mají určitý vztah k dětem od malička, jak říká Sára (2., 55-57): „...*jsem furt měla pocit, že jako chci těm dětem nějakým způsobem pomáhat.*“ Takže touha pomoci a „zachránit“ dítě, není žádným překvapením. S pomocí také úzce souvisí budoucnost dítěte. Aneta z vlastní zkušenosti ví, že (10., 316-318): „...*když se dítě správně podchytí v mladém věku a když se mu věnujete, byť jen na pár měsíců, celý jeho život můžete otočit správným směrem.*“ Dále dodává (10-11., 340-346): „...*není to těžké, pokud víte, že to dítě jde do dobré rodiny... a o tom to je... jsem ta teta, která mu pomůže k lepšímu životu.*“ Všichni naši informanti považují pěstounskou péči za své tzv. poslání. Jana tvrdí (2., 44-45): „*pro mě je to prostě osudový nebo já nevím, úkolem nebo něčím takovým.*“ Později dodává, že pomoc dětem vnímá jako své poslání, které cítí od malička. Eva si zase svou zkušeností se starším problémovým děvčetem v péči, kterému pomohla k lepšímu životu, uvědomila, že to má smysl, a o tom to je. Dodává (6., 183-184): „*Vím, že tohle je něco, co mě naplňuje, co mám dělat.*“

TÉMA - Úskalí

Předposlední téma jsme nazvali *úskalí*. Pojem zahrnuje podtémata, která se vztahují k negativní stránce pěstounství, pohledem našich informantů. Obsahuje několik prvků, které se u všech příběhů shodovaly. Našli jsme ale také prvky, které se vztahují k respondentkám individuálně.

Všichni čtyři informanti uvádí jako jedno z úskalí předávání a odchod dítěte z rodiny. Obavy mají jednak z vytvořeného citového pouta s dítětem, tak i z prostředí, do kterého dítě odchází. Je totiž šance, že se dítěti nenajde vhodná adoptivní rodina nebo dlouhodobý pěstoun.

Dítě tudíž musí jít do ústavní péče. Z vyprávění také vyplynulo, že mnoho přechodných pěstounů kvůli citovému náporu skončilo. Například Sára o tomto úskalí říká (144-152): „...pokud budeme vědět, že je tam šance, že jí tam bude hezky, tak potom není na tom nic špatného a smutného, protože proto to děláme... Ale jsem si jistá, že úplně jinak by otázka vypadala ve chvíli, kdy by měla jít někam do ústavu. Tak to asi jsem přesvědčená, že bysme si ji nechali.“ Jana hovoří (3., 93-99): „Každé dítě obrečím, jako určit si musíte to, že to prostě musíte zvládnout... nějakým způsobem mu suplujete tu mámu jo, úplně teda v tom, že berete to dítě za své a potom je to o to horší.“ Dále říká (4., 129-133): „...ten první moment, kdy to dítě předáte, tak je to fakt boj. Je to pro nás občas šílený otřes. Nikdy se na to nepřipravíte... nikdo, jak krajskej úřad, tak ospod, nejsou ve vaší kůži.“ Nakonec dodává (5., 139-140): „Hodně děvčat to nedalo a kvůli tomuhle skončilo.“ Stejný názor má také Eva (5., 166-169): „Jediný, co mám teda strach a děsí mě je, že dostanu dítě, který nebude kam dát. Jedině do ústavu nebo do nefungující rodiny. To je takový ten velký strašák.“

Dalším velkým a důležitým úskalím jsou podle informantů orgány, jako jsou například soudy, a také nedostatečně proškolení sociální pracovníci. Soudy podle nich trvají až nesmyslně dlouho. Sára tvrdí (10., 312-315): „Nejhorší je komunikace s úřadama a se soudama... visí to někde na těch soudech, kde to je jako dlouhý, to teda musím říct, že je únavný.“ Jana říká (6., 199-200): „Štve mě to, jak to strašně dlouho trvá, trvají soudy strašně moc.“ Na faktu, že jsou soudy pomalé, se shodují všechny naše respondentky. Eva například na adresu soudu tvrdí (6., 170-174): „Co se týká dalších nějakých věcí, co mě štve... tak to je teda pomalost soudu. Spisy leží na stole u soudu několik měsíců, neřeší se to, je to zbytečná ztráta času pro dítě. Může být třeba dávno v milované rodině.“ Eva ještě dodává, že má špatnou zkušenost se sociálními pracovníky, kteří podle ní nepracují tak, jak mají, nesnaží se a na všechno kašlou. Podobný názor sdílí i Jana, která říká (7., 230-235): „...mně připadá, že hodně lidí neví, co s náma ještě pořád. Protože kdykoliv jsme měli nějaké první setkání třeba s paní ze sociálky, tak jsem zažila i věty, doufám, že víte o co go, já nic nevím... by měli být víc proškolený.“ Špatnou zkušenost má s orgány a sociální pracovníci i Aneta (8., 253-260): „Tehdy kraj udělal obrovskou chybu a oni mi řekli, že... vyřídí všechny formality... jenže paní, co nás měla na starosti, onemocněla, tak nás dostala taková mladá, nezkušená, s prominutím kráva, která si myslela, že sežrala svět, ale nevěděla nic...musela jsem ho vrátit zpátky.“ Následně dodává (9., 276-278): „...udělali špatné předběžné opatření, takže jsme ho v něm měli sedm let. Vlastně jsme se starali o dítě, které nám... nepatřilo.“

Velký problém vidí informanti také v přístupu veřejnosti. Sárin názor je (10., 319-328): *„Spíš mě mrzí... že se obecně veřejnost ptá, proč by za to měli dostávat peníze, vždyť jsou doma s tím dítětem, a to přece můžou dělat z lásky.“* Dále dodává, že z lásky dítě nikdo nenakrmí, ale to už veřejnost nevidí, a to je škoda. Aneta tvrdí (11., 350-353): *„...co mě vyloženě štve. Určitě je to přístup některých pracovníků, okolí, lidí co říkají, že to děláme pro peníze... já jsem to nikdy nedělala pro peníze. To ani nejde.“* Dále dodává (11., 355-357): *„Lidé by si měli zjistit a trochu se zajímat o to, co to všechno obnáší. Čím vším musíme procházet.“* Jana vzpomíná, že jednu dobu zažívala špatné pohledy od lidí v okolí. Dále dodává (8., 247-252): *„...je strašně málo lidí, kteří o nás ví a je to ostuda. Všichni na nás tak jako koukají, hm sedí doma, flákají se za prachy. Zažila jsem i moment, kdy se mě někdo zeptal, kam to dítě dávám do rána... To byl jako vrchol.“* Nakonec ještě dodává (8., 270-271): *„Jsme pro všechny nejlevnější pracovní síla, co v tomhle odvětví je a stejně to nikdo nevidí.“*

Problémem jsou také pro některé informanty biologičtí rodiče. Ne vždy je pro informanty jednoduché být s nimi v kontaktu. Na výběr ale nemají. Anetin názor je (11., 364-369): *„...neustále to dítě ztotožňují s biologickým rodičem. A co to je stýkat se s rodičem, o kterém víte, že tomu dítěti způsobil nějaké zlomeniny a podobně. To je hrozně těžký. Musíte to ale prostě ustát, musíte tam ten kontakt udržovat. Děláte to prostě kvůli tomu dítěti.“* Eva dodává (6., 178-179): *„...biologická rodina je super, ale opravdu ne za každou cenu.“*

Další zmiňované úskalí je minulost dítěte, která v mnohých případech může být těžce zvládnutelná. Děti mohou mít abstinenční příznaky, nebo záchvaty úzkosti, paniky a další různé nepříjemné skutečnosti. Největší roli to hraje hlavně u Evy. Eva po pár krátkodobých miminkách dostala do péče starší holčičku, která měla za sebou nešťastnou minulost. Byla to pro ni velká životní lekce. Vzpomíná (5., 137-146): *„No a dali mi desetiletou holčičku, která sama chtěla odejít z rodiny, protože je tam týraná... tak to byl boj, protože byla hrozně zničená a vystrašená... Každý den jsem se děsila toho, co přijde... neustálý stres a boj a ustát to v klidu, bylo fakt strašný.“* Tento problém hodně prožívá i Eva (5., 151-155): *„Můžu vám říct, že několikrát jsem zažila moment, kdy jsem brečela nad tím dítětem, kdy dítě mělo abstinenční syndromy, kdy prostě blinkalo a já jsem skutečně seděla u toho dítěte a brečela. A nadávala na tu mámu.“*

TÉMA – Žít jako pěstoun

Poslední téma jsme nazvali žít jako pěstoun. Pod tímto pojmem se skrývá současný pohled na jejich život, spokojenost, rozhodnutí, možné výčitky a plány do budoucna.

První informant Sára ničeho nelituje a výčitky se u ní neobjevují. Jak sama tvrdí (3., 85-86): „...jsem moc ráda, že jsme do toho šli a že se to vlastně povedlo.“ Později dodává (10., 310-312): „Je pravda, že po půl roce, co dělám tuhle práci, jsem unavenější... ale je to naplňující.“ Pohled na sebe jako na přechodnou pěstovanku má jasný (4., 127-131): „...tím, že já mám vlastní tři děti, tak mám touhu po mateřství tzv. naplněnou... vlastní děti jsou velký a teď si jakoby užívám to, že se můžu věnovat tomu miminu.“ Jelikož si ještě nezažila předávání dítěte, tak do budoucna doufá, že to všechno v pořádku zvládne. Dodává (3., 99-101): „...od začátku k tomu přistupuji s tím, že to není naše dítě, já jsem pro ni teta a jsem tu proto, abych jí pomohla.“ Dále říká (4., 103-105): „...doufám, že to pak nebude trvat dlouho a dostanem nějakého dalšího svěřence, aby ta pauza nebyla moc dlouhá.“ Do budoucna by si také přála, aby byla veřejnost více informovaná o tom, co konkrétně přechodná pěstounská péče obnáší a že to není jen o penězích, jak se mnozí domnívají. Jak říká, chce (10., 330-331): „...aby věděli, proč to ti lidi dělají, a že to má smysl to dělat.“

Aneta také nemá výčitky a práce ji i po těch letech naplňuje a dělá šťastnou. Upozorňuje však, že mnoho lidí si neuvědomuje, co vlastně znamená být přechodným pěstounem. Jak sama říká (11., 360-364): „Nikdo už nevidí, že to děláme na úkor svého soukromí, že jsme pod neustálým dohledem, že je tady ten velký pocit zodpovědnosti. Pořád nám do toho někdo kecá, musíme poslouchat, musíme udržovat styky s biologickou rodinou.“ Dále ještě dodává (12., 377): „Pěstouni nejsou nadlidi.“ Do budoucna by si přála větší finanční a lidskou podporu, která v České republice podle ní chybí. Na závěr dodává (12., 384-387): „Musíme se snažit všichni, co nejvíc umíme, nejen my pěstouni, ale taky úřady, kraje a obyčejní lidi kolem nás. Děláme to přece jenom všechno kvůli dětem.“

Jana tvrdí (3., 71-73): „...jsem za to moc šťastná a dělám to sedmý rok a baví mě to čím dál víc“. Výčitky nebo pocit, že snad udělala špatné rozhodnutí, nikdy neměla. Dodává (5., 147-149): „Nikdy jsem nepochybovala, vím, že jsem šla do něčeho, co mě obrovsky baví, co je můj úkol a poslání.“ Jana je velmi odhodlaná ukázat veřejnosti, a také příslušným orgánům, že si pěstouni zaslouží respekt a úctu. Do budoucna chce přechodnou pěstounskou péči více propagovat a dostat ji co nejvíce do povědomí veřejnosti. Tvrdí (8., 238-244): „Snažíme se jako přechodňačky dělat propagaci úplně všude, počínaje vlakama a tak... My jsme takové,

že když nějak jdeme na fóra a podobně, je nás víc, takže kde jsme byly, tak jsme o nás mluvily.“ Do budoucna také nevyklučuje, že by mohla přejít do dlouhodobé pěstounské péče. Jak sama říká (8., 263-267): „*Strašně moc děvčat odchází z přechodky do dlouhodobé a je to čím dál víc a já to taky nevyklučuju.*“ Dodává, že její manžel si to přeje. Nakonec říká (8., 265-267): „*To vidíme tak, že si tady tohle dítě vezmeme nakonec do dlouhodobky, ale uvidíme, to jsou takové otázky do budoucna.*“

Poslední je Eva, která jako všichni ostatní informanti svého rozhodnutí nelituje. Dodává (6., 184-186): „*...nikdy jsem toho nelitovala a nikdy litovat ani nebudu. Konečně jsem zjistila, co mám dělat a jsem za to neskutečně šťastná, jako musím říct.*“ Je přesvědčená, že je to cesta, kterou měla jít vždy. Potvrdili jí to i její děti (6., 180-183): „*Řekli mi, že je super, že konečně jsem na to přišla, že jsem se našla a strašně mi fandili a doted' mě podporují.*“ Do budoucna má zatím jediný plán (5., 160-162): „*Jsem strašně ráda za to, co dělám, a že jsem se rozhodla se stát pěstounskou. Chci to dělat do té doby, co to půjde.*“

5.4 Shrnutí

Na základě narativně orientované analýzy jsme mohli získat potřebné informace od čtyř informantů. V rámci analýzy jsme si vybrali její dvě perspektivy, díky kterým jsme získali jak ucelený pohled na jednotlivé příběhy, tak propojení příběhů skrz stanovená společná témata. Díky těmto dvěma perspektivám následně dokážeme odpovědět na stanovené dílčí výzkumné otázky (DVO) a hlavní výzkumnou otázku (HVO).

DVO1: Jaké události v životě byly pro profesionální pěstouny zlomové?

Napříč příběhy jsme mohli zaznamenat několik společných prvků. I samotné dětství by se dalo považovat za zlomovou událost, neboť již od narození naši informanti pocítovali sympatie k dětem. U dvou informantů byla další zlomovou událostí smrt partnera a manžela, která jim zasadila velkou životní ránu. Důležitou se stala i adopce jednoho z informantů, od které se odvíjelo například následné vnímání budoucího odchodu dítěte z rodiny, pohled na péči o cizí dítě a celkový systém pomoci a podchycení dítěte již v mladém věku. Další v pořadí událostí jsou několikanásobné potraty, které byly pro informanta velkým psychickým vyčerpáním a definovali tak následně přijetí dítěte do pěstounské péče.

DVO2: Jaké osoby hrály roli v jejich životě?

Důležité osoby v jejich životě se napříč příběhy mnoho neliší. U všech informantů se v první řadě jedná o rodiče, kteří je ať už pozitivně, nebo negativně, ovlivňovali od dětství. V mnoha

případech jim předali lásku, pochopení a stabilitu do života, avšak objevila se i situace, kdy převažovaly špatné zkušenosti. To však do budoucna nebylo na škodu, protože vše, co jim rodiče předali, zužitkovali následně ve své profesi. Dalšími významnými osobami byli manželé informantů, biologické děti a děti obecně. Biologické děti se objevovaly hlavně v kontextu mateřské lásky, pochopení a následné potřeby svou dosavadní zkušenost dále zužitkovat nebo také v situaci, kdy mít biologické děti nebylo informantovi dopřáno. V tomto případě převažovala touha mít dítě jinými prostředky. Děti obecně hrály nejzásadnější roli v životních příbězích. Byly to sympatie a láska k nim už od dětství našich informantů, které je provází do dnes.

DVO3: Jak vnímají své rozhodnutí stát se profesionálními pěstouny dnes?

Všichni naši informanti bez výjimky své rozhodnutí vnímají velmi kladně, bez výčitek a berou ho jako své životní poslání.

DVO4: Jakým způsobem se vyvíjela jejich profesní dráha?

Prvotní vývoj bychom mohli datovat do období konce základní školy, kdy se naši informanti museli rozhodnout, kam půjdou dále studovat. Ve většině případů chtěli na pedagogickou školu, což jim ale z různých důvodů moc nevycházelo. Přesto, že každý z nich má nakonec vystudovanou odlišnou školu, ať už se jedná o učební obor nebo i vyšší odbornou školu, nezabránilo jim to v budoucí realizaci a rozhodování o dosavadní profesi. Celý proces následně započal zjištěním o existenci přechodné pěstounské péče, následným uspořádáním myšlenek, a skončil podáním žádosti. Informanti podali žádost na příslušný krajský úřad a započal jejich několikaměsíční proces, který zahrnoval přípravy na přechodnou pěstounskou péči. Proces byl dlouhý, pro informanty mnohdy náročný. Příprav se musela účastnit celá rodina, která bydlí ve společné domácnosti s žadatelem. V rámci procesu se museli velmi otevřít, projít přes psychotesty a následná šetření. I přes obavy, že neprojdou kvůli zdravotnímu stavu nebo nevyhovujícím bytovým podmínkám, se jim to podařilo a byli následně zařazeni do evidence.

DVO5: Jaká úskalí profesionální pěstouny v této profesi provází?

Nejpodstatnějšími úskalími je nepochopení ze strany veřejnosti a komunikace s příslušnými orgány. Informanty trápí negativní reakce ze strany veřejnosti, ve smyslu různých narážek, např. že to dělají pouze pro peníze. Dále do toho můžeme zařadit celkově nedostatečnou informovanost veřejnosti o náhradní rodinné péči obecně. Do komunikace s příslušnými úřady řadíme v prvním případě pomalost soudu, kterou zmínili všichni informanti, a také

nedostatečnou odbornou přípravu sociálních pracovníků. Úskalí shledávají také ve vypořádání se s minulostí dítěte, která může být mnohdy velmi nepříjemná. Za možná úskalí zmiňují také nutné styky s biologickými rodiči dítěte.

HVO: Jaká jsou specifika životních příběhů profesionálních pěstounů?

Napříč všemi čtyřmi příběhy shledáváme velké specifikum v lásce k dětem. Informanti pocítovali určitou sympatii k malým dětem od doby, kdy byli sami malými dětmi. Měli potřebu vyhledávat jejich společnost, starat se o ně a táhlo je to k nim způsobem, který není běžný u každého člověka. Tyto sympatie pokračovaly i ve výběru jejich střední školy, kde i přes budoucí nepřijetí, byla jejich první volbou škola pedagogická. Láska k dětem je provází do dnešních dnů, proto se rozhodli pro pěstounskou péči. Další jedinečností je tedy jejich ochota postarat se o cizí děti. V tomto směru vidí naši informanti jejich životní poslání a přistupují k tomu jako k práci, která má smysl. V rámci náhradní péče o dítě jsou velmi vzdělaní a dlouho před samotným rozhodnutím byli odpůrci kojeneckých ústavů a věděli, jak špatný dopad na děti takové ústavy v budoucnu mají. A jak sami uvádějí, i přes mnohdy nepříjemné negativní reakce ze strany veřejnosti a složitou komunikaci s příslušnými orgány, dělají to hlavně pro děti a jejich lepší budoucnost.

5.5 Doporučení

V rámci získaných dat z našeho výzkumného šetření bychom také rádi uvedli doporučení pro praxi. Z rozhovorů našich informantů vyplynula skutečnost negativního pohledu na pěstounskou péči ze strany široké veřejnosti. Tento pohled podle nich vyplývá z nedostatečné informovanosti o náhradní péči o dítě v obecném spektru. Veřejnost má mnohdy mylné a zkreslené informace o problematice. Informanti uvedli, že se nejčastěji setkávají s názory ohledně zdání veřejnosti, že pěstounskou péči dělají pouze pro peníze. V návaznosti této domněnky jim proto uniká pointa a smysl náhradní péče. Skrz zjištěnou skutečnost bychom proto doporučili větší edukaci o problematice náhradní péče o dítě již na školách, a také větší zaměření a propagaci náhradní péče v rámci médií. Další zjištěnou skutečností vyplývající z rozhovorů je nedostatečná odborná příprava sociálních pracovníků a pomalost soudů. Informanti uvedli špatnou zkušenost hlavně se začínajícími pracovníky, kteří mnohdy nevědí, jakým způsobem mají v případě postupovat. V rámci pomalosti soudů se informanti shodli na časové ztrátě v rámci čekání na lepší život dítěte. Proto bychom chtěli doporučit více praxe na vysokých školách, větší intenzitu odborných příprav a větší kooperaci soudů s jed-

notlivými případy dětí. Na závěr bychom chtěli upozornit, že stavíme na zjištěných skutečnostech vyplývajících ze subjektivních zkušeností pouze čtyř informantů zahrnutých v našem výzkumu. Což je v kontextu všech náhradních rodičů velmi malé množství, proto se mohou zkušenosti ostatních dále rozcházet a nelze tyto skutečnosti objektivně posoudit v rámci celkové problematiky.

ZÁVĚR

Bakalářskou práci s názvem Životní příběh profesionálních pěstounů jsme rozdělili na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části bylo naším cílem přiblížit problematiku pěstounské péče v kontextu náhradní péče o dítě. Nejprve jsme vymezili stěžejní literaturu, základní pojmy a vztah tématu k sociální pedagogice. Dále jsme se věnovali pěstounské péči a pěstounům samotným, jejich osobnosti, motivaci k práci, a také příslušné kvalifikaci. V praktické části jsme se již zaměřili na jednotlivé životní příběhy zvolených informantů a následnou analýzu a interpretaci dat.

Na základě kvalitativního výzkumu jsme mohli pomocí narativních rozhovorů získat potřebné informace k následné analýze dat. Narativní rozhovor jsme zvolili na základě povahy životních příběhů jako nejvhodnější volbu pro dokonalé vystižení všech aspektů. Informace jsme získali celkem od čtyř informantů. Rozhovory jsme nejprve nahráli na diktafon a následně, pro lepší orientaci a přehlednost, přepsali a upravili. Následně jsme získané informace zanalyzovali metodou NOI, čili narativně orientovanou analýzou. V rámci této metody jsme si zvolili dvě její perspektivy, a to holisticko – obsahovou a kategoriálně – obsahovou. Obě perspektivy nám jednak pomohly v následné rekonstrukci a pohledu na jednotlivé příběhy jako na celky, tak v určení a rozboru jednotlivých témat v kontextu se stanovenými výzkumnými otázkami.

Cílem našeho výzkumného šetření bylo zmapovat jednotlivé životní etapy profesionálních pěstounů a zachytit tak důležité události, momenty a osoby v jejich životě. Z jednotlivých rozhovorů vyplývá mnoho hledisek, které se napříč příběhy shodují, i rozcházejí. Jedinečnost životních příběhů nacházíme v lásce k dětem už od útlého dětství, a samozřejmě v ochotě pečovat o nevlastní děti. Všichni informanti přistupují k pěstounské péči jako ke svému poslání a smyslu života. Pohání je hlavně myšlenka pomoci dětem, které by bez jejich péče skončili v kojeneckých nebo jiných ústavech pro děti. I přes negativní stránky, jako je stresové vypětí, náročnost práce, obrovská zodpovědnost a již několikrát zmíněná pomalost soudu nebo odmítavý přístup veřejnosti, ničeho nelitují.

V rámci šetření jsme od informantů získali potřebné informace k analýze a jejímu vyhodnocení, které dále úspěšně vedlo k naplnění našeho stanoveného cíle a k zodpovězení všech výzkumných otázek.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ARCHER, Caroline, 2001. *Dítě v náhradní rodině: [nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině]*. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál. ISBN isbn80-7178-578-4.
2. BUBLEOVÁ, Věduna, 2014. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-18-0
3. BUBLEOVÁ, Věduna, 2014. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-19-7.
4. ČERMÁK, Ivo, David HILES a Vladimír CHRZ, 2007. Narativně orientovaný výzkum: interpretační perspektivy. In V. Řehan, M. Šucha (ed), *Psychologica 37, Sborník z konference Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku 6*. Olomouc: Univerzita Palackého. s. 53-66, 14 s. ISBN 978-80-244-1813-1.
5. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*. 2018. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. ISBN 978-80-907053-2-6.
6. HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9
7. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
8. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
9. MACELA, Miloslav, [2019]. *Krátkodobá pěstounská péče: historie, praxe, perspektivy*. Brno: Sdružení pěstounských rodin. ISBN 978-80-270-5529-6.
10. MATĚJČEK Z., KOLUCHOVÁ, J., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8637-3.
11. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2.
12. Matoušek, O, 2003. *Slovník sociální práce*. Portál, Praha, první vydání, 288 stran, ISBN 80-7178-549-0
13. MCADAMS, Dan P., 1988. *Power, Intimacy, and the Life Story: Personological Inquiries into Identity*. 72 Spring Street, New York, NY 10012: Guilford Publications, 336 s. ISBN 9780898625066.

14. NOŽÍŘOVÁ, Jana, 2012. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha. ISBN 978-80-86131-91-7.
15. PAZLAROVÁ, Hana, ed., 2016. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1020-7.
16. *Pěstounství je profese*. 2015. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. ISBN 978-80-7421-115-7.
17. PTÁČEK, Radek a kol. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmenší děti*, 2011. Vyd. 1. Praha: MPSV, 81 s. ISBN 978-80-7421-039-6. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/15309/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf>.
18. PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE, 2013 *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada. ISBN isbn978-80-247-4535-0
19. ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH, 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN isbn978-80-210-6382-2.
20. SOBOTKOVÁ, Irena, 2003. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 80-86552-62-4.
21. SMOLÍKOVÁ, Veronika, 2014. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: Key Publishing. Monografie (Key Publishing: European Society for History of Law). ISBN 978-80-7418-218-1.
22. SYCHROVÁ, Adriana, 2015. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. ISBN 978-80-7395-955-5.
23. ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5
24. STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN isbn80-85834-60-x.
25. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN isbn978-80-262-0644-6.
26. TRNKOVÁ, Lucie, 2018. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.
27. VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

28. VÁVROVÁ, Alena, 2012. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče: metodika*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-16-6

Internetové zdroje:

1. Alžběta Hlásková a Vratislav Hlásek, *Pěstounská péče na přechodnou dobu: aby děti vyrůstaly v rodinách* [online], 2011. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/proc-je-pppd-tak-dulezita/>
2. Formy náhradní rodinné péče, 2019. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
3. JONES, Graham a Patrick J. MORRISSETTE, 1999. Foster Parent Stress. *Canadian Journal of Counselling: Revue canadienne de counseling* [online]. (Vol. 33:1), 13-27 [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://cjc-rcc.ucalgary.ca/article/view/58612/44100>
4. KRAUS, Blahoslav a Stanislava HOFERKOVÁ, 2016. Ke vztahu sociální pedagogiky a sociální práce. *Sociální pedagogika: Social Education* [online]. 4(1), 57-71 [cit. 2020-05-25]. ISSN 1805-8825. Dostupné z: https://soced.cz/wp-content/uploads/2016/04/STUDIE-SocEd_Ke-vztahu-soci%C3%A1ln%C3%AD-pedagogiky-a-soci%C3%A1ln%C3%AD-pr%C3%A1ce.pdf
5. *Pěstounská péče na přechodnou dobu Výsledky průzkumu mezi pěstouny na přechodnou dobu* [online], 2015. Praha: Lumos, 26 s. [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/Pr%C5%AFzkum_mezi_p%C4%9Bstouny_na_p%C5%99echodnou_dobu_2015_0.pdf?
6. SEBBA, Judy, 2012. *Why do people become foster carers?: An International Literature Review on the Motivation to Foster* [online]. Rees Centre for Research in Fostering and Education, University of Oxford [cit. 2020-05-17]. ISBN 978-0-9576782-0-0. Dostupné z: https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:200c813e-3025-46b6-8ba7-60e52553fe42/download_file?file_format=pdf&safe_filename=ReesCentre_MotivationToFoster2013_web.pdf&type_of_work=Report

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Témata a kategorie.....	40
------------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Ukázka vybraného přepisu rozhovoru

Příloha č. 2: Ukázka kódování

PŘÍLOHA Č. 1: UKÁZKA VYBRANÉHO PŘEPISU ROZHOVORU

EVA

Mohla byste mi začít vyprávět od vašeho dětství?

Pocházím z malé vesnice, jako nejstarší sourozenec ze tří dětí. V podstatě jsem od mala měla sklon k tomu se starat o malé děti, ale nevěděla jsem, že to tak nemají všichni. Vždycky jsem měla pocit, že to tak mají všichni. Pořád jsem chtěla vozit kočárky a tak, ale v podstatě do nedávný doby jsem myslela, že tak přemýšlí každý. Že to je prostě normální. A měla jsem ráda malé děti vždycky, ale na základní škole jsem se neučila moc dobře. Vlastně já jsem měla nějakou dyzgrafii, byla jsem přeúčovanéj levák a tak, takže jsem měla ve škole problémy s vnímáním výkladů a se vstřebáváním výuky. To se mi zlomilo někdy asi v pubertě, při nástupu na učiliště. Jsem na střední školu neměla kapacity, tak jsem šla na učňák. No a právě tam se to zlomilo, že jsem najednou začala chápat. Asi nějaké spojení smyslů, což jsem tenkrát netušila, asi se mi to vytvořilo, obnovilo nebo něco a začala jsem chápat výuku, takže jsem se začala dobře učit. Potom jsem se hodně zlepšila, taky tam byl jiný přístup těch vyučujících, protože mě neznali, neměli mě nějak zaškatulkovanou. Takže jsem se zlepšila na jedničky a šla jsem potom ještě dělat nástavbu, udělala jsem si maturitu a vdala jsem se. Tenkrát bylo celkem normální se ve 20ti vdát, prostě to byl takovej standard. Kdo nebyl vdanej ve 20ti, ten byl divnej. Takže jsem se vdala a měla jsem následně 2 děti a zůstala jsem dost dlouho na mateřský, protože manžel podnikal a začal podnikat zrovna, když se nám narodilo druhé dítě, takže měl neustálou práci a já jsem byla na děti sama a pořád doma. Tehdy žádné jesle ani školky, to jsem nechtěla a tehdy jsem byla nadšená, že můžu bejt s něma doma, tak jsem doma byla, a to dost dlouho. Pak jsem nastoupila k manželovi do firmy a tam jsem dělala takovou přípravu pro účetní, sekretářku a tak. To bylo na takovej zkrácenej úvazek, že jsem ještě s těma dětma zvládala bejt, protože manžel byl v podstatě pořád pryč. No a bydleli jsme v paneláku, kde jsme získali družstevní byt a časem se nějak firma začala rozpadat, tam byli společníci a samozřejmě po skoro 10ti letech, si přestali rozumět no. Chtěli to každej jinak, takže se firma rozpadla. My jsme jednu část měli i v jiném městě a vlastně ta část zůstala manželovi a ta druhá tomu majetnému společníkovi. Takže se rozešli s tím, že my jsme vlastně dojížděli do toho jiného města do práce a rozhodli jsme se, že se tam odstěhujeme. Firmu už jsme měli teda jen tam, já tam pracovala a děti jsme začali vozit do školy tam už od září. Přestěhovali jsme se do předělanýho panelákovýho bytu. O pár měsíců později manžel náhle zemřel. V 99 roce. Měl nádor na mozku, nevědělo se o tom, v

podstatě v sobotu zjistili, že má nádor a v pondělí umřel. Už se s tím nedalo nic dělat. Děti měly 9 a 11 roků a já jsem s něma zůstala sama. Firma postupně ještě nějakým způsobem dojížděla a prodali jsme ji. To už manžel tenkrát řešil, že ji prodá a nechtěli jsme podnikat. Měl rozjednané, že se nechá zaměstnat. S dalším společníkem jsme tedy dořešili věci a prodali jsme ji. Já jsem tenkrát získala práci ve firmě, kde se brousilo sklo. Dělal jsem skleněné figurky. Vůbec mě to nebavilo. Odešla jsem od nich, ale pak jsem přes spolužačku sehnala práci ve firmě, kde jsem dělala dispečerku a zástupkyni vedoucího. V podstatě jsem zjistila, když jsem tam nastoupila, že vlastně ho mám hlídat, aby nechlastal, protože to byl alkoholik. On byl manžel té méj spolužačky. Takže to byla taková celkem výzva, on mě nesnášel, protože věděl, že ho mám hlídat a bylo to dost náročný. Ale vydržela jsem tam asi 5 let. Dělal jsem tam dispečerku, skladníka a všechno možný. Odtamtud jsem pak ale musela utýct, protože to bylo neúnosný. S tím, jak ta firma byla vedena. Tak jsem nastoupila do jiný firmy, kde byl absolutní řád, asi rok a půl. Dělal jsem na směny, což bylo celkem únavný, ale děti byly už celkem velký, tak to šlo, protože se o sebe dokázaly postarat i samy. No a přišla za mnou kamarádka, co mám, která nemohla mít děti, tak si adoptovali dítě a dostali další do adopce. Paní dělala ve velký firmě, ale nechtěla o tu práci přijít, tak šla na mateřskou asi na 10 měsíců. Pak jsme se domluvili, že od 10ti měsíců budu tu malou hlídat já, že u ní prostě budu dělat chůvu. Takže jsem nastoupila k nim na živnost, dělala jsem nějaký ty služby pro rodinu a domácnost. Starala jsem se o malou a celou domácnost. Byla jsem vlastně místo maminky. Když maminka nebyla doma, byla jsem maminka já. K tomu jsem si postupně přibrala práci po odpolednech, když už jsem měla volno. Šlo o nějaké úklidy baráků a podobně. Tehdy nebylo moc lidí, co by to chtěli dělat. Nakonec jsem si přes jednu klientku, která byla úžasná a hrozně mě chválila, vychvalovala mě před kamarádkama, celkem movitejma, které si to mohly dovolit, takže jsem postupně měla velkou klientelu, že jsem musela i odmítat. Takže dopoledne jsem hlídala tu malou, vařila, uklízela, zas hlídala děti. Jak u koho. Takhle jsem to dělala 9 let. Pak jsem byla už celkem vyřízená fyzicky, protože ty úklidy byly hodně fyzicky náročný, protože jsem lítala sem a tam. V roce 2012 mi našli nádor, nezhojný se zjistilo posléze. Ale bylo to takový, že mě to celkem zastavilo a měla jsem takovou blbou operaci kvůli tomu, takže doteď mám problém se zádama. Neměla jsem další léčení, prostě to vyndali, ale problémy se zádama mám. Tak jsem potom tak přemýšlela, co dál, a vždycky jsem jako ty děti měla ráda a hlídala jsem je dál a řekla jsem si, že prostě musím zvolnit trošku. A už dávno jsem věděla, že existuje pěstounská péče na přechodnou dobu.

PŘÍLOHA Č. 2: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

103 ale prostě jsem to nějak jako neřešila, protože jsem hlídala
104 tu malou, tak jsem se do toho nepouštěla. A taky jsem
105 věděla, jakým způsobem to funguje, tehdy teda, že plat má
106 člověk jen tehdy, když to dítě měl opravdu v péči. A
107 sociální pracovnice moc děti do péče nedávaly, protože na
108 to nebyli zvyklí. A strkali je pořád do ústavu, a člověk pak
109 seděl doma dlouho vlastně bez dítěte a bez příjmů, kdy
110 nevěděl, kdy to dítě dostane. Což v mé situaci, kdy jsem
111 byla bez partnera a děti studovali vysokou, jsem si
112 nemohla dovolit zůstat bez příjmů. No ale pak se to
113 změnilo, že člověk plat dostával pořád, tak jsem se
114 rozhodla, že jako do toho půjdu. Hned jsem podala žádost
115 na sociálku a celkem rychle se to rozjelo. V lednu jsem
116 podala žádost, v červnu jsem nastoupila do přípravného
117 kurzu a v říjnu jsem kurz skončila. Takže jsem vlastně v
118 říjnu dodělala poslední kurz, mezitím jsem dělala pořád tu
119 chůvu. Hned po skončení kurzu mi vlastně zavolali, jestli
120 bych mohla přijít podepsat dohodu, že za pár dní už mám
121 přebírat dítě, že to potřebujou a je to fofr. No a od té doby
122 dělám to, co dělám. Začalo to malinkým chlapečkem,
123 přímo z porodnice, kterého jsem měla rok a předala ho
124 přímo do adopce, což byl krásnej začátek. Potom jsem
125 měla další miminko na rok a pokračovalo to 3 dětma, které
126 jsem měla třeba jen na 2 měsíce, kdy šly děti hned do
127 adopce, takže to bylo rychlý. Ze začátku se mi to líbilo, ale
128 pak jsem zjistila, že to je strašný. Protože z toho
129 nejhoršího, jako je buzení a než si člověk zvykne na to
130 dítě, tak to chvíli trvá a já jsem tady tohle všechno zjistila,
131 zvykla si na dítě, dítě si zvyklo na mě a já ho vlastně v
132 momentě předala. Úplně super to teda nebylo a 3x mi to
133 stačilo. Po těchto krátkodobých miminkách jsem dostala
134 svůj asi zatím nejsilnější případ, v uvozovkách, a to byla
135 10ti letá holčička. Já jako sama bez partnera jsem řekla, že
136 chci děti do 10ti let, starší se bojím, že fyziky nezvládnou.

-obavy → žádné příjmy

} plat → rozhodnutí, že ano

PROFESNÍ DRÁHA

-proces

ZAČÁTKY

-první dojmy

ÚSKALI

-tyrane' dítě

137 No a dali mi 10ti letou holčičku, která sama chtěla odejít z
138 rodiny, protože je tam týraná. Sama si zavolala polici a
139 sama nahlásila, že tam nechce být. Tak mi ji přivezli,
140 řikali, že to bude v pohodě, ale nebylo. Jelikož byla týraná
141 a i sexuálně zneužívaná, tak to byl boj, protože byla
142 hrozně zničená a vystrašená. Mívala záchvaty vzteku a
143 agresivity, takže 5 měsíců bylo peklo. Každý den jsem se
144 děsila toho, co přijde. Nevěděla jsem, co nastane, jak se
145 zachová, jakou bude mít reakci, takže neustálý stres a boj
146 a ustát to v klidu, bylo fakt strašný. Musím říct, že hodně
147 jsem se v tom naučila. Zachránila mě sociální a klíčová
148 pracovnice, které fungovaly perfektně a moc mi pomáhaly
149 a radily, a také kniha budování citového pouta, protože to
150 co se mi odehrávalo tady, bylo popsáno v té knížce.
151 Musím říct ale, že i když to bylo strašně náročné, tak jsem
152 věděla, že to má smysl. Holčičku jsem předala její tetě a
153 strašně se zlepšila, je skvělá, jezdí za mnou i na prázdniny,
154 a je z ní úplně jiný člověk. Právě klíčová pracovnice mi
155 řikala, že kdyby tato holčička byla v dětském domově a
156 nebyla tady, tak by skončila někde v diagnostáku,
157 výchovnáku a podobně. Takže tady je další věc, proč to
158 dělám a proč je pěstounská péče na přechodnou dobu, tak
159 důležitá. Vím, že jsme udělali strašně práce a že jí to
160 pomohlo. Jsem strašně ráda za to, co dělám a že jsem se
161 rozhodla se stát pěstounkou. Chci to dělat do té doby, co
162 to půjde. Náročné je vždycky předávání, které obrečím,
163 ale záleží na tom, kam ho předávám. Když vidím, že dítě
164 milujou, udělají pro něj všechno, tak je to vlastně pohoda.
165 Já od začátku vím, že to dítě prostě není moje, že tu bude
166 na chvíli, že tu není napořád. Jediný co mám teda strach a
167 děsí mě je, že dostanu dítě, který nebude kam dát. Jedině
168 do ústavu, nebo do nefungující rodiny. To je takový ten
169 velký strašák.

SMYSL

SOUČASNOST

ÚSKALI'
-předávání'